

**BECOMING MORE VISIBLE –PROJEKTIN
TURVAPAIKANHAKIJAPERHEIDEN LEIRITOIMINTAAN
OSALLISTUNEIDEN KOKEMUKSIA**

Opinnäytetyö

Ulla Kannisto

Sosiaalialan koulutusohjelma
Palveluohjaus

Hyväksytty _____.____._____ _____

SAVONIA- AMMATTIKORKEAKOULU OPINNÄYTETYÖ
lisälmen yksikkö **Tiivistelmä**

Koulutusala: Sosiaali- ja terveysala	
Koulutusohjelma: Sosiaali- ja terveysala	Suuntautumisvaihtoehto: Palveluohjaus
Työntekijä/tekijät: Ulla Kannisto	
Työn nimi: Becoming More Visible -projektin turvapaikanhakijaperheiden leiritoimintaan osallistuneiden kokemuksia.	
Päiväys: 31.5.2007	Sivumäärä/liitteet: 51/9
Ohjaaja/ohjaajat: Auli Ratinen	
Toimeksiantaja: Becoming More Visible-projekti	
Tiivistelmä: 1.? <p>Tässä tutkimuksessa tarkastelin turvapaikanhakijoiden ja vapaaehtoisohjaajien kokemuksia Becoming More Visible -projektin Vaasan osaprojektin turvapaikanhakijaperheiden leiritoiminnasta. Tutkimuksen lähtökohtina olivat Becoming More Visible-projektin tavoitteet kehittää vastaanottokeskusten, kansalaisjärjestöjen ja paikallisten toimijoiden yhteistoiminnan muotoja turvapaikkatyöhön. Yhteistyötä leiritoiminnassa toteuttivat Becoming More Visible-projektin Vaasan osaprojekti, Vaasan ja Oravaisten vastaanottokeskukset sekä Parasta Lapsille ry -lastensuojelujärjestö.</p> <p>Leiritoiminnan tavoitteena oli perheiden elämänhallinnan tukeminen. Toimintamalleina leireillä käytettiin ryhmässä tapahtuvia toimintoja. Niiden tavoitteena elämänhallinnan tukemiseksi oli lisätä vanhemmuuden voimavaroja ja luoda perheille virkistystä ja lepoa sekä antaa lapselle mahdollisuus olla lapsi epävarmassa tilanteessa.</p> <p>Tutkimukseni oli kvalitatiivinen eli laadullinen. Aineistonkeruumenetelminä käytin teemahaastattelua, kyselyä, dokumentteja leiritoiminnasta, omaa havainnointiani ja muistiinpanojani. Tutkimukseni tulokset osoittavat, että leiritoiminnan ryhmätoiminta synnytti yhteisyyttä, jolla on positiivisia vaikutuksia ihmisen tunteelle elämänhallinnastaan.</p> <p>Tutkimukseni tuotti leiritoiminnasta tietoa hyödynnettäväksi uusien työmenetelmien suunnittelussa ja kehittämisessä turvapaikanhakijaperheille. Tutkimukseen on liitetty myös leiritoiminnan prosessikuvaus, sillä uusien toimintamuotojen kehittämiseen tarvitaan myös leirin eri toimintavaiheiden kuvausta.</p>	
Avainsanat: Turvapaikanhakija, elämänhallinta, yhteisyys, hyvinvointi, ryhmätoiminta, prosessikuvaus	
Luottamuksellisuus:	

Hyväksytty _____.____._____

Field of study: Social Services, Health and Sports	
Degree Programme: Degree program in Social Services	Option: Case Management, SS4SPO
Author(s): Ulla Kannisto	
Title of Thesis: The experiences of asylum seekers and volunteer workers during weekend camps of the project Becoming More Visible	
Date: 31.5.2007	Pages/appendices: 51/9
Supervisor(s): Auli Ratinen	
Project/Partners: Becoming More Visible -project	
<p>Abstract:</p> <p>The aim of the study was to examine the experiences of asylum seekers and volunteer workers during weekend camps in Saukkoranta. The basis for this research was the Becoming More Visible -project's goal to enhance cooperation between the refugee centers, civil organizations and local associations in the work done among asylum seekers. The working methods of this cooperation are meant to improve the quality of life of asylum seekers, raise the opposition of racism and strenghten the multi-cultural society. The subproject of Becoming More Visible in Vaasa, the refugee centres in Vaasa and Oravainen as well as Parasta Lapsille child welfare organization were the parties of this cooperation.</p> <p>The purpose was to support the life coherence of the paticipating families. The methods to improve parenting skills of the parents and to let children to be children in their uncertain lifesituations were creative group activities. Those methods created also possibilities for rest and stimulating situations to the participants.</p> <p>This study is qualitative and research material was collected by theme inteivews, questionnaires, documents and spalling my own observations and notes. The results of this research show that the participation of asylum seekers at camp and in group activities created well-being for asylum seekers, which has a positive effect on the sense of coherense. The results of this study can be used in the planning of future work methods for assylum seekers. This study also includes a detailed process description of camps that is needed for the development of new work methods.</p>	
Keywords: asylum seeker, sense of life coherence, well-being, group activity, process description	
Confidentiality:	

Hyväksytty _____.____._____

LIITTEET

- Liite 1 Tutkimuslupa opinnäytetyölle 23.10.2006
- Liite 2 Kyselykaavake projektikoordinaattorille
- Liite 3 Turvapaikanhakijaperheen teemahaastattelurunko
- Liite 4 Kyselykaavake vapaaehtoisohjaajille
- Liite 5 Turvapaikanhakijoiden perheleirien toimijat
- Liite 6 Perheleiritoiminnan suunnittelu
- Liite 7 Perheleiritoiminnan käynnistys
- Liite 8 Leiriohjelman suunnittelukokous
- Liite 9 Viikonloppuleirien ohjelmarunko

1 JOHDANTO

Suomeen on saapunut viime vuosien aikana noin 3 000 turvapaikanhakijaa vuodessa. Hakijoiden määrä oli vuonna 2006 kuitenkin laskussa. Turvapaikanhakijat sijoitetaan eri puolilla Suomea sijaitseviin vastaanottokeskuksiin turvapaikanhakuprosessin ajaksi. Hakuprosessi kestää muutamasta viikosta useaan vuoteen, riippuen hakijan lähtömaasta sekä hakemusten määrästä. Ulkomaalaisviraston nopeutuneen käsittelyn sekä nopean käännyttämispäätöksen mahdollistavan Dublin-sopimuksen (1990) seurauksena käsittelyajat ja turvapaikanhakijoiden oleskeluajat maassa ovat kuitenkin lyhenemässä. (Turvapaikanhakija ja päätökset 2000–2006; Enoranta 9, 2004.) Hakuprosessia turvapaikanhakijat itse pitävät liian pitkänä ja kokevat odotusajan aiheuttavan stressiä ja ahdistusta. Epätietoisuus tulevaisuudesta, menneisyyden traumat, vieras kieli ja kulttuuri, mielekkään tekemisen puute sekä eristyneisyys omiin oloihin ovat turvapaikanhakijoiden hyvinvointia heikentäviä tekijöitä (Lukkaroinen 2005, 17.)

Becoming More Visible -projektin Kansalais- ja työväenopistojen liiton osaprojektin lähtötilanteen selvityksessä todettiin turvapaikanhakijoiden nopean vaihtuvuuden luovan uusia haasteita turvapaikanhakijatyölle. Haastatellut vastaanottokeskusten työntekijät katsoivat tarpeellisiksi erityisesti lyhytkestoisten aktiviteettien järjestämisen turvapaikanhakijoille. Enemmän huomiota tulisi kiinnittää turvapaikanhakijoiden tavoittamiseen, motivointiin sekä aktivointiin ja yhteistyöhön kolmannen sektorin kanssa. Kontaktien saavuttamiseksi suomalaisiin turvapaikanhakijoiden olisi hyvä osallistua vastaanottokeskuksen ulkopuoliseen vapaa-ajan toimintaan. Yhteistyö olisi myös hyvä keino murtaa ennakkoluuloja. (Enoranta 2004, 11–13.)

Becoming More Visible-projekti kehittää toiminnassaan vastaanottokeskusten, paikallisten toimijoiden ja kansalaisjärjestöjen yhteistoiminnan muotoja turvapaikkatyöhön. Näillä työmenetelmillä pyritään parantamaan turvapaikanhakijoiden elämänlaatua, lisäämään rasismin vastaisuutta ja vahvistamaan monikulttuurista yhteiskuntaa. (Becoming More Visible -projekti 2005.) Becoming More Visible -projektiä edeltäneessä Becoming Visible -hankkeessa (2001–2004) saatiin luovista ryhmätoiminnoista hyviä kokemuksia. Samantapaista toimintaa haluttiin kehittää myös Becoming More Visible -projektin Vaasan osaprojektissa. Vaasan vastaanottokeskuksessa oli perheleiritoiminnasta aikaisempia kokemuksia muutamien perheiden osallistuttua Parasta Lapsille ry:n monikulttuurisille perheleireille. Henkilökunnan mielestä leiritoiminta oli menetelmänä innostava koko perheen saamisessa mukaan toimintaan. Tiiviin yhdessäolon leireillä koettiin edistävän toiminnan suunnittelua ja ryhmäytymistä. Heidän tukemisensa leiritoiminnan avulla koettiin tähänastisten kokemusten mukaan merkitykselliseksi. (Vihelä 2006a.)

Tutkimukseni tavoitteena oli tuottaa leiritoiminnasta tietoa hyödynnettäväksi tulevien toimintamuotojen suunnittelussa ja kehittämisessä turvapaikanhakijoina oleville perheille. Kehitystyöhön tarvittavia tietoja hankin leiritoimintaan osallistuneilta turvapaikanhakijaperheen vanhemmilta sekä vapaaehtoisohjaajilta. Prosessikuvauksessa toin näkyväksi leirien toimintavaiheet.

Vaasan vastaanottokeskus ja Becoming More Visible -projektin Vaasan osaprojekti käynnistivät leiritoiminnan suunnittelun keväällä 2005. Osallistuin leireille vapaaehtoisohjaajana, josta syntyi ajatus tehdä opinnäytetyö turvapaikanhakijoiden leiritoiminnasta. Tässä raportissa kuvaan leiritoiminnasta tekemäni tutkimusta. Raportin tekstin selkeyttämiseksi käytän Vaasan vastaanottokeskuksesta muotoa Vaasan vok, Parasta Lapsille ry:stä muotoa PL ry ja Becoming More Visible -projektista muotoa BMV.

2 TAUSTAA TURVAPAIKANHAKIJATYÖLLE

Suomi on liittynyt vuonna 1968 YK:n pakolaisten oikeusasemaan koskevaan yleissopimukseen (1951) ja sitoutunut antamaan apua turvapaikanhakijoille. Turvapaikanhakijoiden vastaanottoa toteutetaan kansainvälisiin sopimuksiin ja Suomen omaan lainsäädäntöön perustuvana toimintana. Lainsäädäntö on myös pääsääntöisesti luonut ne olosuhteet, joissa turvapaikanhakijat elävät. Nämä olosuhteet sekä Suomen kansalaisten asenteet luovat taustaa sille työlle, jota BMV tekee. BMV:n päämääränä toiminnassaan on muun muassa luoda yhteyksiä ympäröivään yhteiskuntaan ja verkostoitua sen eri toimijoiden kanssa. Projektin tavoitteena on myös edistää turvapaikanhakijoiden ja kantaväestön vuorovaikutusta. (Becoming More Visible 2005.)

ESR:n (Euroopan Sosiaali Rahasto) yhteisöaloitehankkeesta rahoitettu kehittämishanke, kolmivuotinen BMV -projekti (Equal), aloitti toimintansa 1.12.2004. BMV toimii saumattomana jatkohankkeena turvapaikanhakijoille suunnatulle Becoming Visible -projektille. BMV:n muodostavat Kajaanin, Tampereen, Turun ja Vaasan vastaanottokeskusten sekä Kansalais- ja työväenopistojen liitto ry:n osaprojektit. Hallinnoijana on SPR:n Varsinais-Suomen piiri. Kansainvälisen kehittämiskumppanuus ASAP (*Asylum Seekers Active Partnership*) muodostuu Italiasta, Itävallasta, Liettuasta, Puolasta ja Skotlannista tulevista yhteistyökumppaneista. Projektin pääasiallinen kohderyhmä muodostuu vastaanottokeskuksissa kirjoilla olevista turvapaikanhakijoista, vastaanottokeskusten henkilökunnasta sekä kansalaisopistojen opettajista. (Becoming More Visible 2005.)

2.1 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on henkilö, joka anoo kansainvälistä suojelua, turvaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta jättämällä turvapaikkahakemuksen. Syitä voivat olla vaino, rotu, uskonto, kansallisuus, tiettyyn yhteiskuntaryhmään kuuluminen tai poliittinen mielipide. Oleskeluluvan voi saada myös humanitaarisin perustein. Näin käy esimerkiksi silloin, kun turvapaikanhakijan kotiinpaluu on aseellisen selkkauksen tai ympäristökatastrofin vuoksi mahdotonta. Pakolaisten oikeusasemaa koskeva Geneven sopimus (1951), Euroopan Neuvoston ihmisoikeussopimus ja YK:n kidutusten vastainen yleissopimus kieltävät näiden ihmisten karkotuksen ja palauttamisen alueelle, jossa heidän henkensä ja vapautensa ovat uhattuna. (Ihmisoikeudet 2006.)

Jätettyään turvapaikkahakemuksen ja osallistuttuaan turvapaikanhakumenettelyn haastatteluprosessiin hakija jää odottamaan turvapaikkapäätöstä. Odotusajan turvapaikanhakija asuu vastaanottokeskuksen osoittamassa asunnossa. Hakemusten käsittelyaika on yksilöllistä ja aikaan vaikuttaa mahdollisten lisäselvitysten pyynti. (Käsittelyajat 2007.) Turvapaikanhakijalle voidaan Ulkomaalaislain (301/2004) nojalla myöntää tilapäinen oleskelulupa, B -lupa, vuodeksi kerrallaan ”jos häntä ei tilapäisestä terveydellisestä syystä voida palauttaa kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa taikka hänen maasta poistamisensa ei ole tosiasiasa mahdollista. Oleskeluluvan myöntäminen ei edellytä, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu.” (Ihmisoikeudet 2006.)

Turvapaikanhakijoita oli vuonna 2006 Suomessa 2 324 henkilöä. Turvapaikan sai vain 38 henkilöä, oleskeluluvan sai yhteensä 580 hakijaa. Osa turvapaikanhakijoista sai oleskeluluvan suojelun tarpeen, perheen yhdistämisen tai muun humanitaarisen syyn perusteella. (Turvapaikanhakijat ja päätökset 2000–2006.) Dublin-sopimuksen perusteella turvapaikanhakija palautetaan ensimmäisen turvallisen maan periaatteella toiseen EU-maahan. Vastuunmääritysasetuksen (Dublin II-sopimus) perusteella tuo maa on velvollinen käsittelemään turvapaikanhakijan hakemuksen. (Hyttinanti 2005, Raudan mukaan 2005.)

2.2 Turvapaikanhakijan asema hakuprosessin aikana

Turvapaikkaprosessin aikana vastaanottokeskukset järjestävät asiakkailleen majoituksen, välttämättömät sosiaali- ja terveystalvelut sekä tukitoimia alle kouluikäisten lasten perheille. Vastaanottokeskukset järjestävät harkintansa mukaan myös työ- ja opintotoimintaa. Toimintaa varten laaditaan toimintaohjelma yhdessä turvapaikanhakijan kanssa. Hän voi opiskella ja harrastaa myös vastaanottokeskuksen ulkopuolella, esimerkiksi työväenopistoissa ja aikuislukioissa. Ammatilliset oppilaitokset päättävät itse turvapaikanhakijan ottamisesta opiskelijaksi. Oikeutta opintososiaalisiin tukiin ei ole. Turvapaikanhakijalla on oikeus työskennellä kolmen kuukauden kuluttua maahan saapumisesta. Oppivelvollisuusikäiset turvapaikanhakijalapsat käyvät yleensä samaa koulua suomalaislasten kanssa. Tilapäinen oleskelulupa, B-lupa, ei oikeuta turvapaikanhakijaa työntekoon eikä toimenpiteisiin kotouttamislain perusteella. (Turvapaikanhakijan asema Suomessa 2007.)

Turvapaikanhakija joutuu elämään elämäänsä eräänlaisen väliaikaisuuden tilassa. Hän ei voi palata kotimaahansa. Hänellä ei myöskään hakuprosessin aikana ole tietoa tulevaisuudestaan. Elämää voivat leimata turvattomuus sekä kyvyttömyys oman elämän hallintaan. (Forsander 1994, 30.) Lähes jokainen turvapaikanhakija, jonka kohdalle pitkä hakuprosessi sattuu, altistuu myös mielenterveysongelmille. (Hytinanti 2005, Raudan mukaan 2005.) *Asylum seekers, meeting their healthcare needs* -tutkimuksessa todettiin turvapaikanhakuprosessin vaikuttavan turvapaikanhakijoiden terveydentilaan negatiivisesti. Erittäin voimakkaan stressin ilmeneminen näytti johtavan henkiseen ja fyysiseen sairastavuuteen. (Rauta 2005.) Psykiatri Asko Niemelä (1998, 5) arvioi selvityksessään, että noin 30 prosenttia turvapaikanhakijoista omaa sairastavuuden asteella olevia psyykkisiä oireita.

2.3 Turvapaikanhakijaperhe

Perhe toimii ennen kaikkea väestön uusintamisen instituutiona, jossa synnytetään ja kasvatetaan lapsia ja hoidetaan perheenjäseniä. Perheessä huolehditaan myös monista jokapäiväisistä tarpeista. Perheessä tapahtuvaa symbolista uusintamista ovat elämän merkityksellisyyden tuottaminen, sosiaalistaminen ja sosiaalisen integraation rakentaminen. Perhe kuuluu

sosiaalisen ihmissuhdeturvallisuuden yhteisöllisiin ydinalueisiin. (Niemelä 2000, 31.)

Yhteiskunnan vaatimukset ja odotukset perheessä tapahtuvan socialisaation suhteen ovat suuret. Edellytykset socialisaation onnistumiseksi perheessä ovat sen sijaan usein huonot. Yhteiskunnan houkutukset ja paineet aiheuttavat ristiriitoja perheen aikuisten ja lasten välille. Ongelmia tuottavat myös yhteisten hetkien ja toiminnan puute sekä aikuisten huono auktoriteetti. Tukea ei välttämättä saada enää kasvatusperinteestä. Perheet ovat nykyään pieniä yksiköitä. Ne ovat hyvin erilaisia ja sosiaalisesti haavoittuvia. (Sipilä 1989, 120–124.)

Suomessa turvapaikanhakijaperheen on omaksuttava nykyajalle tyypillisiä, kulttuurimme yksilöllisiä ajatusmalleja, ajatuksia ja järjestelmiä. Perheen lapset oppivat usein suomen kielen nopeammin kuin vanhempansa. Jos vanhemmat eivät opi kieltä eivätkä kykene sopeutumaan uuteen kulttuuriin voi heidän arvonsa lasten silmissä laskea. Seurauksena on yleensä perheen roolien muutoksia. Äidin ja isän asema lapsia kasvattavina vanhempina vaikeutuu. Perheen elinvoima heikkenee, jos jäsenten turvallisuus ja perustarpeet jäävät toteutumatta. (Talib 2002, 23.)

2.4 Parasta Lapsille ry

PL ry on vuonna 1945 perustettu uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton järjestö. Sen toiminnan tavoitteena on lisätä lasten, nuorten ja lapsiperheiden jaksamista sekä ehkäistä sosiaalisia ongelmia ja syrjäytymistä. PL ry:n toiminnan ohjenuorana on YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. Toimintaa ohjaavina arvoina ovat lapsuuden kunnioittaminen, luotettavuus, avoimuus ja suvaitsevaisuus. (Pala Lapsen maailmaa 2001, 3–10.)

PL ry:n perheleiritoiminnan tavoitteina on lisätä vanhemmuuden voimavaroja ryhmätoiminnan avulla ja vaihtaa kokemuksia samanlaisissa elämäntilanteissa olevien perheiden kanssa. Leireillä opastetaan perheitä kokemaan elämyksiä ja seikkailuja yhdessä olemalla ja tekemällä. Leiritoiminnan tarkoituksena on myös

luoda perheille lepoa ja virkistystä. Viikonlopputoiminnan tavoitteina ovat lapselle lapsuuden turvaaminen epävarmassa tilanteessa sekä vanhempien auttaminen jaksamaan vanhemmuudessa. (Viikonlopputoiminnan ABC 2006, 3.)

Vapaaehtoisten hankinta ohjaajiksi ja jatkuva koulutus kuuluvat osana toimintaan. Toimiminen vapaaehtoisvoimin ei vähennä PL ry:n laadullisia vaatimuksia. Toiminnasta kiinnostuneet haastatellaan ja heidän sopivuutensa arvioidaan. Yksi vapaaehtoisuuden edellytys on osallistuminen koulutustilaisuuksiin. Aiheita ovat ihmisten kohtaaminen, vastuunotto, turvallisuusnäkökulmat, sitoutuminen ja yhdessä toimiminen. Vapaaehtoisuus ei korvaa koskaan ammattityötä. (Vapaaehtoistoiminnan opas 2006, 5–7.)

PL ry:n vapaaehtoisuus on toimintaa, tukea ja antoisaa yhdessäoloa, joka ammentaa voimansa ihmisten erilaisuudesta. Aito kiinnostus, halu oppia ja toimia yhdessä muiden kanssa on vapaaehtoistoiminnassa tärkeää. Jokaisella ihmisellä on tietoja ja taitoja, joita voi vapaaehtoistoiminnassa hyödyntää. Vapaaehtoisen on oltava luotettava ja vastuullinen. Kaikkien toiminnassa mukana olevien on tunnettava PL ry:n toimintaa ohjaavat arvot. Kunnioitus, luotettavuus, avoimuus ja suvaitsevaisuus on pidettävä aina toiminnan lähtökohtina. (Vapaaehtoistoiminnan opas 2006, 5–7.)

3 LEIRITOIMINNAN PROSESSIKUVAUS

Kaiken toiminnan kehittämiseen tarvitaan tietoa jo olemassa olevasta toiminnasta. Yksi tiedon kartoittamistapa on prosessikuvauksen tekeminen. Prosessi on monista vaiheista muodostuva tapahtumasarja, eri toimintojen ja tehtävien järjestys. Prosessilla on aina alku ja loppu ja sillä on myös aina asiakas. Jokainen organisaatio määrittää prosessin alkamis- ja päättymisajankohdan itse ja prosessikohtaisesti. Prosessien sisältö voi vaihdella asiakkaan tarpeista, olosuhteista tai muista tekijöistä johtuen. (Lecklin 2006, 130, 132.)

Prosessikuvauksella helpotettiin leiritoiminnan eri tapahtumista muodostuneen kokonaisuuden ymmärtämistä. Leiriläisen näkökulmasta prosessi oli ajallisesti peräkkäisten tapahtumien muodostama ketju. Turvapaikanhakijoiden leiritoiminnassa ydinprosessin muodosti toiminta leireillä. Ydinprosessi leireillä jaettiin pienempiin osaprosesseihin, erilaisiin toimintatuokioihin. Ydinprosessien sujuminen edellytti leiritoiminnassa myös tukiprosesseja, ruokapalvelua ja siivousta. (Lecklin 2006, 123–130, 139.)

Huoli turvapaikanhakijaperheiden elämänhallinnasta synnytti BMV:n Vaasan osaprojektissa ajatuksen turvapaikanhakijoiden perheleiristä (liite 1). BMV:n yhtenä tavoitteena on kansalaisjärjestöjen ja paikallisten toimijoiden yhteistyön kehittäminen. Tämän toiminnan tukemiseksi päätettiin perheleiritoiminta toteuttaa ostopalveluna. Leiritoiminnon kilpailutus järjestettiin kesällä 2005. Kolmesta tarjouksen lähettäneestä valittiin leiritoiminnan järjestäjäksi PL ry.

Sen vahvuuksina pidettiin muun muassa kokemusta monikulttuuristen leirien järjestämisestä kouluttamiensa vapaaehtoisohjaajien voimin. (Vihelä 2006a.)

Tammikuun 23 päivänä pidettiin leiritoiminnan suunnittelukokous. Kokoukseen osallistuivat PL ry:n toiminnanjohtaja sekä perheteroiminnan kehittäjä, Vaasan vastaanottokeskuksen johtaja ja ohjaaja sekä BMV:n projektikoordinaattori. Kevään 2006 leirit päätettiin toteuttaa 10–12.3, 31.3–2.4 sekä 21–23.4. Syksyn 2006 leiriaikatauluksi varmistuivat päivämäärät 15–17.9, 1–8.10 ja 17–29.10. Kesällä tuli kuitenkin Työministeriöltä ilmoitus Vaasan vastaanottokeskuksen lakkauttamisesta vuoden 2006 loppuun mennessä. Tämä johti siihen, että syksyllä pidettäväksi aiotut leirit peruutettiin. Kevään kolme leiriä kuitenkin toteutettiin. (Muistio 2006a.)

Leirien ohjaajille järjestettiin koulutustilaisuus 3.2.2006 PL:n leirikeskuksessa Saukkorannassa Vaasassa. Kuljetus Saukkorantaan järjestettiin PL:n toimesta. Koulutusilta aloitettiin yhteisellä ruokailulla, jonka jälkeen leireille osallistuvat vastaanottokeskusten ja PL:n ohjaajat tutustuivat toisiinsa. Tilaisuudessa käytiin läpi PL:n leiritoiminnan ”pelisääntöjä”. Vastaanottokeskuksen edustaja kertoi turvapaikanhakijoiden kohderyhmästä. (Vihelä 2006a.)

3.1 Tavoitteet

Leiritoiminnan tavoitteena oli perheiden elämänhallinnan tukeminen. Toimintamalleina leireillä käytettiin PL ry:n toiminnassaan hyväksi havaitsemia ryhmässä tapahtuvia toimintoja. Niiden tavoitteena oli lisätä vanhemmuuden voimavaroja sekä luoda perheille virkistystä ja lepoa. Tavoitteena oli myös lapselle lapsuuden turvaaminen epävarmassa tilanteessa. (Vihelä 2006a; Viikonlopputoiminnan ABC 2006, 3.)

Järjestäjien toiveena oli, että mahdollisimman moni perhe osallistuisi jokaiseen leiriviikonloppuun. Huomioon oli kuitenkin otettava turvapaikanhakijaperheiden mahdollinen vaihtuvuus leiritoiminnan aikana. (Vihelä 2006b.) Päätös turvapaikkahakemukseen oli mahdollista koska tahansa. Leireille ilmoittautumishetkellä ei ollut varmaa yhdenkään perheen kohdalla edes

osallistuminen ensimmäiselle leirille. Kaikki ilmoittautuneet perheet pystyivät kuitenkin osallistumaan leireille.

3.2 Leiritoiminnan yhteistyötahot ja tehtäväjako

Yhteistyökumppaneina leiritoiminnassa olivat BMV:n Vaasan osaprojekti, PL ry sekä Vaasan ja Oravaisten vastaanottokeskukset (liite 2) BMV:n projektikoordinaattori toimi leiritoiminnan koordinaattorina hoitaen tiedotustoimintaa, yhteydenpitoa leiritoimintaan osallistuviin tahoihin. Hän toimi myös yhteisten kokousten koollekutsujana. PL ry osallistui perheiden valintaan ja järjesti kuljetuksen Saukkorantaan. PL ry:n vapaaehtoiset suunnittelivat leiritoimintojen sisällöt yhteistyössä vastaanottokeskuksen työntekijöiden ja BMV:n koordinaattorin kanssa. Vaasan vok valitsi leiritoiminnan järjestäjän tarjousten perusteella. Vaasan ja Oravaisten vastaanottokeskukset osallistuivat perheiden valintaan, suunnitteluun ja leirien ohjaustoimintaan. (liite 3). Lisäksi ne osallistuivat yhteydenpitoon turvapaikanhakijoihin sekä arviointiin. Oravaisten vok:n henkilökunnasta leirille osallistunut ohjaaja toimi myös perheiden kuljettajana leireille. (Vihelä 2006 b.)

Vastuut leirillä oli määritelty BMV:n laatimassa ostopalvelusopimuksessa. Kokonaisvastuu leiritoiminnasta jaettiin vapaaehtoisten yhdyshenkilön sekä Vaasan vok:n asettaman vastuuhjaajan kesken. Leireille osallistuvien perheiden vanhemmat vastasivat itse omasta ja lastensa turvallisuudesta. Vapaaehtoiset ohjaajat olivat vakuutettuja PL:n toimesta. Työnantaja huolehti vastaanottokeskusten henkilökuntien vakuuttamisesta työajalla. (Becoming More Visible 2006)

3.3 Leirikeskus Saukkoranta

Leiripaikkana oli Parasta Lapsille ry:n leirikeskus Saukkoranta Sundomissa. Se sijaitsee meren rannalla, 15 minuutin ajomatkan päässä Vaasan keskustasta. Leiriläisten ja ohjaajien huoneet sijaitsevat päärakennuksessa. Siellä ovat myös tilat, joita käytettiin sisällä tapahtuvissa toiminnoissa. Alakerrassa sijaitsivat ruokasali, sali, aulatilat sekä ruokasalin jatkeena oleva, askartelussa käytetty, tila

näyttämöineen. Näyttämöllä oli biljardi -pöytä. Sen pallojen ääni häiritsi askartelutilassa työskentelyä. Alakerrassa oli myös leiriläisten käytössä ollut sauna. Takkahuone toimi ohjaajien kokouspaikkana. Yläkerrassa oli aula, jossa oli televisio. Television katselu oli kuitenkin kielletty. Ainoastaan aikuiset saivat katsoa uutisia. Pienten lasten turvallisuuden kannalta oli ongelmallista, että yläkertaan johtavissa rappusissa ei ollut suljettavaa porttia. Sisäliikuntaleikkejä ja sisäpelejä vaikeuttivat salissa olevat suuret ikkunat ja roikkuvat kattolamput.

Saukkorannassa oli leiriläisten käytössä muun muassa pelejä, palloja, hyppynaruja sekä jonkin verran askartelumateriaalia. Pienille lapsille oli kuitenkin liian vähän leikkikaluja. Ulkona oli sekä lentopallo- että jalkapallokenttä. Ympäristössä oli paljon mahdollisuuksia luontoretkiin, nuotioiltoihin ja muihin tapahtumiin. Saukkorannassa oli perheille täysihoito, joten esimerkiksi ruoanvalmistuksesta ei perheiden tarvinnut itse huolehtia

3.4 Leirin perheet

Pohdittaessa mahdollisia leireille osallistuvia perheitä, otettiin yhteyttä myös Oravaisten vastaanottokeskukseen. Osallistujien pääpainon oli kuitenkin oltava Vaasan vok:n asiakkailta, koska juuri he muodostivat BMV-projektin ensisijaisen kohderyhmän. Hakemusten perusteella valittiin kuusi turvapaikanhakijaperhettä Vaasasta ja neljä Oravaisista. Valintakriteereinä olivat perheen elämäntilanne, tuen tarve ja lasten ikä. Perheiden oleskeluajat Suomessa vaihtelivat noin vuodesta yli neljään vuoteen. Perheiden lähtömaat olivat Somalia, Ruanda, Bosnia-Herzegovinia, Kosovo, Uzbekistan, Angola ja Iran. Ensimmäiselle leirille osallistui neljä isää, kymmenen äitiä sekä 17 perheiden 2–18 vuotiasta lasta. Lapsista yhdeksän oli poikia. Kuusi perhettä oli leirillä kaikkina kolmena viikonloppuna. Keskimäärin turvapaikanhakijoita oli viikonloppuleirillä 27 henkeä. (Vihelä 2006a.)

Leirille osallistuvista perheistä leirien vapaaehtoisohjaajilla oli tiedossa nimi, lähtömaa, lasten ikä, heidän puhumansa kieli sekä Suomessa oloajan pituus. Vastaanottokeskuksen ohjaajilla oli työnsä puolesta salassapitovelvollisuus, joka esti heitä kertomasta perheisiin liittyviä asioita. PL ry:n käytäntönä on pyytää

leiriläisistä ja antaa heistä vapaaehtoisille ainoastaan toiminnan kannalta tarpeellisia tietoja. PL ry:n vapaaehtoisohjaajia koskee leiritoiminnassa vaitiolovelvollisuus, joka jatkuu koko loppuelämän. (Leiritoiminnan opas 6/2005.)

3.5 Leiriohjaajat

Ohjaajina leireillä toimi kuusi PL:n rekrytoimaa 19–53 vuotiasta vapaaehtoisohjaajaa. Tässä joukossa oli viisi naista ja yksi mies. Leiritoimintaan osallistui ohjaajana myös kaksi naistyöntekijää kummastakin vastaanottokeskuksesta. Tätä pidettiin tarpeellisena, koska heillä ammattilaisina oli asiantuntemus turvapaikanhakijoista. Tämä auttoi muun muassa toiminnan suunnittelussa ja yhteydenpidossa perheisiin. Yhtenä päivänä leirillä oli myös vastaanottokeskuksen miesohjaaja.

Kehittämiskumppanin edustajan läsnäoloa, leiritoiminnan kaikissa vaiheissa, pidettiin tärkeänä vastaanottokeskusten turvapaikanhakijatyön kehittämisen kannalta. Yhteistoiminnan katsottiin luovan realistisemmat mahdollisuudet leiritoiminnan jatkumiselle projektin jälkeen. Yhteistyössä saadut kokemukset ja hiljainen tieto säilyvät vastaanottokeskuksissa vielä ostopalveluiden loputtua ja toiminnan alkuun saattaneen projektin henkilöstön lähdettyä. Ohjaajille järjestettiin koulutustilaisuus 3.2.2006 Saukkorannassa. Tilaisuudessa käytiin läpi PL:n leiritoiminnan ohjeita ja sääntöjä. Vastaanottokeskuksen edustaja kertoi turvapaikanhakijoista leirin kohderyhmänä. (Vihelä 2006a.)

3.6 Ohjelman suunnittelu

Jokaista leiriviikonloppua varten pidettiin ohjaajien leiriohjelman suunnittelupalaveri (liite 4) tulevaa leiriviikonloppua varten. Ensimmäiseen suunnittelukokoukseen osallistuivat viisi vapaaehtoisohjaajaa, Vaasan vok:n johtaja, yksi ohjaaja kummastakin vastaanottokeskuksesta ja BMV:n projektikoordinaattori. Leiriohjelmassa tarvittavan materiaalin hankintaan oli PL ry budjetoinut rahasumman.

Varsinaisesta leiritoiminnasta ei kaikilla leirille ohjaajina osallistuvilla ollut kokemusta. Jokaisella oli kuitenkin kokemusta erilaisten ryhmien kanssa toimimisesta. Hyviä ideoita leirin ohjelmaa varten tuli paljon. Kaksi vapaaehtoisohjaajaa oli toiminut aikaisemmin PL ry:n monikulttuuristen perheleirien ohjaajina Saukkorannassa. Ohjaajien tuntemus leiripaikasta auttoi karsimaan ohjelmasta pois sellaiset toiminnot, jotka olivat Saukkorannan olosuhteisiin sopimattomat. Vastaanottokeskusten ohjaajat pystyivät antamaan tietoa turvapaikanhakijoista leiritoiminnan kohderyhmänä.

3.7 Toiminta leireillä

Perheleirit toteutettiin kolmena viikonloppuleirinä perjantai-illasta sunnuntai-iltapäivään. Leiritoiminnassa käytettiin PL:n Saukkorannassa käytössä ollutta ohjelmarunkoa (liite 5) ja aikataulua. Ruoka-ajat olivat kiinteitä ja ne rytmittivät ohjelmaa. Ensimmäisenä perjantai-iltana olivat tulkit paikalla. Silloin käytiin läpi leirin sääntöjä, leiritoiminnan tarkoitusta sekä Saukkorantaan liittyviä turvallisuusohjeita. Perjantai-iltaisina oli aikaa kahdelle toimintatuokiolle. Päivällisen jälkeen kello 18.00 kaikki kokoontuivat yhdessä saliin leikkimään tutustumisleikkejä. Niiden avulla palautettiin mieliin leiriläisten nimiä, jotka olivat ehkä unohtuneet ensimmäisen perjantain tutustumisleikkien jälkeen. Leikkien avulla luotiin myös yhteenkuuluvuuden tunnetta erossa olon jälkeen. Päivällisen jälkeen kello 20.30 olivat vuorossa tunnelmaa nostavat leikit ja tanssit. Tässä tilanteessa leikittiin paljon lasten toivomia leikkejä. Kaikki vanhemmat eivät välttämättä osallistuneet jokaiseen leikkiin. He kuitenkin istuivat salissa, usein käsitöitä tehden, ja seurasivat muiden leikkimistä. Kaikki ohjaajat olivat myös paikalla salissa. Leiripäivän lähestyessä loppuaan siirryttiin rauhallisempiin leikkeihin. Tilannetta rauhoitettiin myös satujen lukemisen avulla. Perjantai-iltaisina leiriläiset viihtyivät kaikki hyvin yhteisessä tilassa.

Lauantaipäivän aikana oli viisi toimintatuokiota. Aamupalan jälkeinen aika lounaaseen asti oli varattu käden töille. Vaihtoehtoja oli muutama ja toiminnot

oli järjestetty samaan tilaan. Leirillä oli läsnä aina ainakin seitsemän ohjaajaa. Näin ohjaajilla oli mahdollisuus auttaa vanhempia pienten lasten valvomisessa. Vanhemmat saivat tehdä töitään rauhassa. Samassa tilassa toimiminen mahdollisti myös lasten ja aikuisten yhdessäolon. Koko leiriläisten ryhmä oli yhdessä, vaikka töitä tehtiin pienissä ryhmissä. Näin mahdollistettiin vuorovaikutustoiminta sekä toisen ihmisen näkeminen ja kohtaaminen. Työstä toiseen oli myös helppo vaihtaa, vaikka vain hetkeksikin. Osa isommista lapsista ei viihtynyt kovin pitkää aikaa käden töiden parissa. He aloittivat esimerkiksi seurapelien pelaamisen, joihin haluttiin aina myös ohjaaja mukaan. He kuitenkin pelasivat samassa tilassa, jossa toiset askartelivat.

Lounaan jälkeinen toimintatuokio oli varattu ulkoiluun. Muutamilla kerroilla suunniteltu ohjelma ei toteutunut huonon sään vuoksi. Periaatteena kuitenkin oli, että ulos mennään säällä kuin säällä. Tarkoituksena oli osoittaa, että ulkona voi puuhata kaikenlaista, kunhan on kunnolla puettuna. Osa ohjaajista meni halukkaiden kanssa ulos ja osa jäi toisten kanssa sisälle. Näin toteutui pienryhmätoiminta, jossa ryhmän jäsenelle mahdollistuu henkilökohtainen vuorovaikutus kaikkien ryhmäläisten kanssa. Sisälle jääneet leiriläiset valitsivat yleensä itse tekemisensä. Ohjaaja oli paikalla auttamassa sekä valinnoissa että tekemisessä.

Välipalan jälkeen oli hieman vauhdikkaampien leikkien ja kilpailujen aika salissa. Tähän toimintaan yritettiin aina saada kaikki leiriläiset mukaan. Ensimmäisen viikonlopun aikana leiriläiset osallistuivatkin hyvin yhdessä kaikkiin ryhmätoimintoihin. Lauantain päivällisen jälkeen oli saunavuorot vuorotellen miehille ja naisille. Osan leiriläisistä ollessa saunassa, leirin toiminta hieman rauhoittui. Tämä oli hyvää aikaa pienryhmissä tapahtuville keskusteluille. Naisilla nämä ryhmät yleensä muodostuivat heidän tehdessään käsitöitä. Miehet löysivät keskusteluyhteyden esimerkiksi pelatessaan korttia tai ratkoessaan erilaisia nokkeluutta vaativia tehtäviä. Osa afrikkalaisista naisista oli valinnut helmitöiden paikaksi aulan pyöreän pöydän, jossa he työskentelivät joka leiriviikonloppu. Lauantai-iltojen viimeinen toimintatuokio vietettiin kaikki yhdessä leikin, musiikin, tanssin ja esitysten parissa. Sunnuntaiaamuisin jatkettiin lauantaina kesken jääneitä töitä. Osa ohjaajista ja aikuisista leikki

lasten kanssa salissa. Toimintatuokion toinen puoli vietettiin ulkona. Sinne yritettiin koota koko leiriläisten ryhmä.

3.8 Leiri-iltojen ohjaajakokoukset

Perjantai- ja lauantai-iltaisin, leiripäivän päätyttyä kello 22.00, kaikki paikalla olevat ohjaajat osallistuivat ohjaajakokoukseen. Puheenjohtajana ja samalla sihteerinä toimi PL ry:n vapaaehtoisten yhdyshenkilö. Palaverissa käytiin läpi menneen leiripäivän tapahtumia, sekä hyviä että vähemmän onnistuneita. Seuraavaa päivää varten varmistettiin toimintatuokioissa tarvittavat välineet ja vetäjät. Keskustelujen ja pohdintojen jälkeen kirjoitettiin seuraavan päivän ohjelma-aikataulu seinälle leiriläisten nähtäville.

Ennen jokaisen leiriviikonlopun alkua olivat ohjaajat tehneet sitä varten suunnitelman valmiiksi. Jokainen toimintapäivä ja jokainen toimintatuokio leirillä toivat kuitenkin uutta kokemusta ja tietoa leiritoiminnasta. Kokemusta karttui myös nimenomaan turvapaikanhakijoiden kanssa toimimisesta. Asia, joka oli joskus toiminut suomalaisen ryhmän kanssa, ei välttämättä onnistunut turvapaikanhakijoiden leireillä. Esimerkiksi talvella ulkotoimintojen onnistuminen oli ongelmallista leiriläisten puutteellisen vaatetuksen vuoksi. Tämä vaikutti siihen, että joskus iltaisin oli muutettava seuraavaa päivää varten suunniteltua ohjelmaa. Ohjelmaa muutettiin myös, jos huomattiin, etteivät leiriläiset innostu suunniteltuun toimintaan mukaan. Kuitenkin yritettiin pitää kiinni siitä, että aloitettu tehtävä tehdään loppuun. Palaverit olivat ohjaajille hengähdystaukoja. Ne olivat oman jaksamisen purku- ja lataustilanteita ennen nukkumaan menoa.

3.9 Arviointi leiritoiminnassa

Tulevan leirin suunnittelukokouksessa ohjaajat kävivät arvioiden läpi jo toteutuneen leiriviikonlopun. Seuraavan viikonlopun ohjelman suunnittelussa otettiin huomioon arvioinnissa esiin tulleet asiat. Ohjaajilta ja leiriläisiltä pyydettiin palautetta jokaisen leirin jälkeen. Kysymyslomakkeiden täyttämässä ohjaajat auttoivat leiriläisiä tarvittaessa.

Yhteinen leiritoiminnan arviointikokous pidettiin toukokuussa 2006. Mukana olivat PL:n vapaaehtoisohjaajat, toiminnanjohtaja, viikonlopputoiminnan kehittäjä, Vaasan vastaanottokeskuksen johtaja ja ohjaaja sekä BMV-projektin koordinaattori. Leiritoiminnan kehittäminen jäi BMV:n Vaasan osaprojektilta puolitiehen, sillä Vaasan vastaanottokeskus päätettiin lakkauttaa, eikä syksyn leirijaksoa voitu pitää. (Becoming More Visible 2006.)

3.10 Havaintoja viikonlopuista

Toisena leiriviikonloppuna järjestettiin lauantaiamuna askartelutilaan työpajoja, joissa oli mahdollisuus työskennellä vielä sunnuntaina. Työpajat toimivat hyvin ja osoittautuivat selkeäksi toimintamalliksi. Toisena leiriviikonloppuna ohjaajat kokivat, että leiriläiset eivät osallistuneet järjestettyihin leikkeihin yhtä aktiivisesti kuin ensimmäisenä viikonloppuna. (Muistio 2006b.) Tähän saattoi vaikuttaa jatkuva mahdollisuus työpajoissa toimintaan. Työpajatoiminnassa oli jatkuvasti ainakin yksi ohjaaja, myös muiden ryhmätoimintojen aikana. Tunnelma leirillä oli todella hyvä. Ohjaajat olivat tutustuneet perheisiin ja kommunikointi oli helpottunut. Leirillä oli hauskaa ja ihmiset silmin nähden viihtyivät. Karaokelaiteet eivät toimineet, mutta leiriläiset eivät niistä innostuneetkaan, koska eivät osaa suomalaisia lauluja. (Muistio 2006b.)

Kolmen leiriviikonlopun perheleiritoiminnassa ensimmäinen viikonloppu toimi ikään kuin virityksenä ja tutustumisena leiritoimintaan ja toisiin leiriläisiin. Se, että kaikki leiriläiset osallistuivat jokaiseen ryhmätoimintaan, saattoi johtua vieraista ihmisistä ja tilanteen outoudesta, vieraskoreudesta. Myös vuorovaikutus ja kommunikointi olivat vähäistä. Toisen ja kolmannen viikonlopun aikana aikuiset, varsinkin naiset, löysivät itselleen tekemistä. He myös keskustelivat vilkkaasti, joskus kiivaastikin. Minkäänlaisia konfliktitilanteita ei kuitenkaan syntynyt. Myös lapset tulivat hyvin toimeen keskenään sekä aikuisten kanssa. Aikuiset kävivät välillä lepäämässä huoneissaan. Tästä aiheutui se, että isommat sisarukset joutuivat huolehtimaan pienemmistä sisaruksistaan.

Leiriläiset osallistuivat kaikkiin suunniteltuihin liikuntaleikkeihin. Kulttuurierot eivät vaikuttaneet leiritoiminnan peleihin, leikkeihin tai kilpailuihin. Sen sijaan pohdittiin, miksi turvapaikanhakijat eivät tehneet unelmien karttaa. Lehdistä oli tarkoitus leikata omiin toiveisiin ja unelmiin liittyviä kuvia. Ne oli tarkoitus liimata isolle paperille ja ripustaa seinälle. Tämä tehtävä ei kuitenkaan onnistunut. Vain ohjaajat tekivät oman unelmakarttansa. Vaikuttiko asiaan se, että lehdet, joista kuvia leikattiin, olivat suomalaisia?

4 RYHMÄTOIMINTA PERHELEIRIEN TOIMINTAMENETELMÄNÄ

Perheleirien tavoitteena oli leirille osallistuvien perheiden elämänhallinnan tukeminen erilaisten ryhmässä tapahtuvien toimintojen avulla. Turvapaikanhakijat tulevat usein yhteisöllistä kulttuuria edustavista maista. Heidän sosiaaliset suhteensa hakemuksen käsittelyaikana ovat kuitenkin erittäin vähäiset. Perheen vanhempien sosiaaliset suhteet rajoittuvat usein vain vastaanottokeskuksen henkilökuntaan tai muihin viranomaisiin. On tärkeää, että turvapaikanhakijoita kannustetaan erilaisiin toimintoihin myös vapaa-ajalla. Perheleiritoiminnassa tarkoituksena oli aktivoida koko perheen yhdessäoloa ja toimintaa sekä leiriläisten ryhmäytymistä ja osallistumista.

Tunne elämänhallinnasta syntyy ihmisen ja hänen sosiaalisen maailmansa sopusointuisesta vuorovaikutuksesta. Elämänhallinnassa on kysymys siitä, että ihminen pystyy suunnittelemaan itse omaa elämäänsä ja tekemään yksilönä siihen liittyviä päätöksiä. Ihminen, jolla on vahva tunne elämänhallinnasta kokee voivansa hyvin. (Roos & Hoikkala 1998, 12; Wiman 1994, 8.) Tunne elämänhallinnasta voi vahvistua tai heikentyä sen mukaan minkälaisia ihmisen kokemukset ovat. Elämänhallinnan tunnetta vahvistaa onnistuminen itselle tärkeissä asioissa. (Söderqvist & Bäckman 1990, 2.)

4.1 Yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttaminen

Hyvinvoinnin tarveteorian mukaan hyvinvoinnissa on kysymys ihmisen keskeisten tarpeiden tyydyttämisestä, elintasosta (*having*), yhteisyyssuhteista (*loving*) ja itsensä toteuttamisesta (*being*). Yhteisyyssuhteiden perusajatuksena on toisista välittämisen ja lämpimien suhteiden sekä rakkauden saamisen ja antamisen tarve. Kysymys on vuorovaikutuksellisesta, sosiaalisesta toiminnasta. Mahdollisuuksiin tyydyttää muita tarpeita vaikuttavat sosiaalisten resurssien muodostuminen, yhteisyys, ja niiden laatu. Ihmisellä on luontainen tarve toteuttaa itseään. Hänellä on siis oltava mahdollisuuksia harrastuksiin ja vapaa-ajan toimintaan. (Allardt 1980, 21, 33–43, 47.)

Yhteisyyden tietoisuus ilmenee subjektiivisina kokemuksina, jaettuina uskomuksina ja tunteina. Yhteisyys voi sisältää esimerkiksi yhteisen maailmankatsomuksen, uskonnollisen näkemyksen, poliittisen asenteen tai suhtautumisen johonkin asiaan. Symbolinen yhteisyys voi yhdistää epämääräisempiäkin ihmisryhmittymiä. Sen ei välttämättä tarvitse noudattaa toiminnallisten yhteisöjen rajoja. (Lehtonen 1990, 26–27.)

Ihmisen kokemus omasta hyvinvoinnistaan on aina sidoksissa kokemuksiin siitä ympäristöstä ja kulttuurista, jossa hän on elänyt. Ihmisellä on omat kuvitelmat ja odotukset hyvinvoinnistaan, joita hän suhteuttaa vallitsevaan hyvinvointinsa tilaan. Ihmisen hyvinvointia ei voi arvioida vain ulkoisten olojen perusteella. Kyse on jokaisen ihmisen subjektiivisesta tunteesta tai uskonnuksesta. (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001, 9.)

4.2 Kulttuurien välinen kohtaaminen

Yhteisyyssuhteiden muodostuminen edellyttävät kykyä asettua toisen asemaan, ymmärrystä ja yhteistä kieltä. (Allardt 1980, 45.) Turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelyssä tarvitaan oikeanlaista asennoitumista vieraaseen kulttuuriin, kulttuurisensitiivisyyttä. Taito kohdata erilaisia ihmisiä on tärkeää ihmisten kanssa työskenneltäessä. Kulttuurisensitiivisen ihmisen ei välttämättä tarvitse tuntea kohtaamansa ihmisen kulttuuria. Hän voi silti tuottaa hyvää mieltä,

toimimalla inhimillisesti ja kunnioituksella toisen persoonaa kohtaan. Tärkeätä on halu auttaa. Oikea asenne ja hyvät kommunikaatio- ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä ja hyödyllisiä kulttuurien kohtaamistilanteissa. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven & Välimäki 2005, 196–197.)

Yleisestä kulttuuritietämyksestä on kuitenkin hyötyä kulttuurienvälisessä ihmissuhdetyössä. Yleiseen kulttuuritietämykseen kuuluu oman kulttuuritaustan tunteminen ja muukalaisuuteen liittyvien tavallisten ilmiöiden tuntemus. Lisäksi on tunnistettava kulttuurienväliseen kommunikaatioon liittyvät ongelmakohdat. Myös itsensä pitäminen ajan tasalla etnisten vähemmistöjen ja ongelmien suhteen kuuluu kulttuurienväliseen ihmissuhdetyöhön. (Laine ym. 2005, 196–197.)

4.3 Ryhmätoiminta

Ryhmä on yksilöiden tuottama. Sen olemassaolo ja toiminnan laatu perustuvat ihmisten persoonallisiin toimintamuotoihin. Ryhmät kuuluvat luonnollisena osana elämään ja vaikuttavat ihmisen kehitykseen, persoonaan ja päätöksiin. Ryhmissä jäsenet rakentavat vuorovaikutusyhteisyyttä keskenään, ja kokevat näin ryhmässä omaa sisäistä maailmaansa. Ihminen heijastaa ryhmään ajatuksiaan ja omia toimintatapojaan. Yhteistoiminnassa muiden kanssa ihminen laajentaa tietoisuuttaan eri toimintamahdollisuuksista ja vaihtoehtoista. Ryhmässä osallistumismahdollisuus sekä kasvava itsetuntemus lisäävät ihmisen toimintakykyä. (Niemi 1998, 9–10; Jauhainen & Eskola 1994, 14,15.)

Ryhmäilmiötä on tarkasteltava osallistujien yksilöllisestä toiminnasta ja ympäristövaikutuksista. Jatkuvasti muuttuva ryhmädynamiikka, tahalliset tai tahattomat ryhmäilmiöt, paljastuvat ryhmän jäsenten vuorovaikutuksessa, osallistumisessa, rooleissa ja normeissa. Lähtökohtana hyvälle ja tuottavalle ryhmätyöskentelylle on tietoisuus perustehtävästä, tavoitteesta. (Niemi 1998, 9, 20–23.) Ryhmällä on toiminnassaan kaksoistavoite. Sen on huolehdittava toiminnan tehokkuudesta sekä ryhmän kiinteystä. Ryhmän tunnetavoitteesta eli koossa pysymisestä ja kiinteystä riippuu ryhmän tehtäväsuorituksen onnistuminen. Ryhmän jäsenten tyytyväisyydestä tehtävän suoritukseen sekä

heidän keskinäisistä suhteistaan riippuu ryhmän kiinteys. Toiminnan jatkuva arviointi on tärkeää ryhmän toiminnan ohjaamisessa kaksoistavoitteen saavuttamiseksi. Tarpeellista on myös säännöllisin väliajoin toistuva ilmapiirin tarkistaminen. (Jauhiainen & Eskola 1994, 13, 99–102.)

Tiettyä tarkoitusta varten vuorovaikutukselliseen suhteeseen kokoontuneet ihmiset tuntevat kuuluvansa samaan ryhmään myös kokoontumisten välillä. Toimintaan osallistuvat yksilöt tuottavat ryhmän olemassaolon ja toiminnan laadun omalla persoonallisella toimintatavallaan. Ryhmässä toimimisen onnistumisen edellytyksenä pidetään yksilöiden toimintakyvyn sekä sosiaalisiin suhteisiin liittymisen vahvistumista. (Jauhiainen & Eskola 1994, 14.)

4.4 Ohjaajan toiminta

Ryhmän perustehtävä määrittää aina ohjaajan roolia. Siksi on mietittävä jo etukäteen millaisen perusjoukon, millaisten ihmisten, kanssa tulee toimimaan ohjaajana. Hän toimii myös tarvittavien muutosten alkuun panijana. Ohjaajan toiminta vaikuttaa väistämättä koko ryhmäprosessin kulkuun. Ohjaustoiminta vaikuttaa myös useaan ihmiseen samanaikaisesti. Vaikutus ei välttämättä ole kaikille samanlainen. Ohjaajan toiminnalla on aina henkilökohtaista merkitystä ryhmän jäsenille. (Niemistö 1998, 67, 181, 183.)

Ryhmän luovuus tulee esiin ryhmän selviytymisessä tehtävässään. Luovuutta ilmentää se, millaisia toimintoja ryhmä kehittää sekä millaisia persoonallisia puolia se nostaa esiin. Luovuuden herättämisessä ja ryhmän innostamisessa on ryhmän ohjaajalla tärkeä merkitys. Ohjaajan on seurattava, että toiminta ja ryhmästä nousevat virikkeet ovat tarkoituksenmukaisia. Ohjaajan tehtävänä on pyrkiä vapauttamaan ryhmässä olevia voimia sekä edistää keskinäistä solidaarisuutta ja avoimuutta. (Niemistö 1998, 37, 178–180.) Ohjaaja tehtävänä on mahdollistaa olosuhteet ihmisten kohtaamiselle. Ryhmän sosiaalisen käyttämisen periaatteissa ohjaajan tavoitteena on ryhmän itseohjautuvuus. Ohjaajan tavoitteena on oman roolinsa muuttaminen enemmän taustatukijan rooliksi. (Jauhiainen & Eskola 1994, 146, 148).

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen lähtökohtina olivat BMV-projektin tavoitteet kehittää vastaanottokeskusten, paikallisten toimijoiden ja kansalaisjärjestöjen yhteistoiminnan muotoja turvapaikkatyöhön. Tässä BMV:n Vaasan osaprojektissa haluttiin kokeilla ja kehittää luovia ryhmätoimintoja sisältävää perheleiritoimintaa. Tutkimustehtäväni tuotti vastaanottokeskuksille tietoa leiritoiminnasta hyödynnettäväksi ryhmätoiminnallisten työmenetelmien kehittämisessä turvapaikanhakijaperheille.

Tutkimukseni tavoitteena oli saada tietoa turvapaikanhakijoiden ja vapaaehtoisohjaajien kokemuksista leiritoiminnasta sekä tuottaa leiritoiminnasta prosessikuvaus. Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat:

2. Minkälaisia subjektiivisia kokemuksia leiritoimintaan osallistuneilla turvapaikanhakijaperheillä oli leiritoiminnasta?
3. Minkälaisia subjektiivisia kokemuksia leiritoimintaan osallistuneilla vapaaehtoisohjaajilla oli leiritoiminnasta?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimusmenetelmäksi valitsin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähestymistavan. Kvalitatiivinen tutkimus korostaa tutkimustilanteessa ihmisen subjektiivutta. Tämä lähestymistapa sopii hyvin tutkimukseeni leiriläisten subjektiivisista kokemuksista leiritoiminnasta. Varsinkin juuri haastattelutilanteissa ihmisillä on mahdollisuus tuoda esiin haluamiaan asioita. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2004, 153.)

Laadullinen tutkimus ei tuota puhdasta objektiivista tietoa, sillä tutkija valitsee tutkimusasetelman oman ymmärryksensä varassa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustulokset eivät ole käytetystä havaintomenetelmästä tai käyttäjästä irrallisia. Tuotettu tieto on siis subjektiivista. Tästä syystä teoriapitoisuutta korostetaan tutkimuksen lähtökohtana. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 19.)

6.1 Aineiston hankinta

Haastattelu, kysely, havainnointi sekä dokumentteihin perustuva tieto ovat laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä. Näiden menetelmien tuottamia aineistoja voidaan käyttää tutkimuksessa myös

yhdistettynä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 73.) Tutkimukseeni hankin tietoa turvapaikanhakijaperheen teemahaastattelulla sekä vapaaehtoisohjaajien leiritoimintaan liittyvistä dokumenteista. Osallistuin itse leiritoimintaan ohjaajana, joten käytin hyväksi myös leiritoiminnasta tekemiäni havaintoja ja muistiinpanoja. Havainnoinnilla voidaan monipuolistaa jo hankittua tietoa. Asia myös nähdään havainnoinnilla paremmin oikeissa yhteyksissään. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 83.) Tutkimuksen kohderyhmiä subjektiivisten kokemusten osalta olivat:

- turvapaikanhakijaperheet
- PL ry:n vapaaehtoisohjaajat

Mahdollisia haastattelumuotoja selvittäessäni päädyin siihen, että teemahaastattelu oli paras vaihtoehto juuri turvapaikanhakijoiden haastatteluun heidän subjektiivisista kokemuksistaan. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 16) toteavat tällä haastattelumenetelmällä päästävän lähemmäksi tutkittavien henkilöiden kokemuksia, elämyksiä ja ajatuksia. Tuomi ja Sarajärvi (2004, 75) toteavat haastattelulle olevan ominaista joustavuus. Kysymyksiä voidaan toistaa ja epäselviä vastauksia selventää sekä kysymysjärjestystä vaihtaa tarpeen mukaan. Turvapaikanhakijoiden perheleiritoimintaan osallistuneiden subjektiivisten leirikokemusten teemahaastattelurunko (liite 6):

- odotukset ja tavoitteet
- leirin ohjelma ja toiminta
- yhteisöllisyys ja vuorovaikutuksellisuus
- oma ”huippukokemus”
- leiritoiminnan merkitys.

Alkuperäisenä tarkoituksena oli tarkastella ainoastaan turvapaikanhakijoiden subjektiivisia kokemuksia leiritoiminnasta. Työministeriön ilmoitus Vaasan vastaanottokeskuksen sulkemisesta vuoden 2006 loppuun mennessä kuitenkin muutti tilanteen. Heti alkusyksystä perheille alettiin järjestää uusia asuinpaikkoja toisen vastaanottokeskuksen alueelta. Ennen kuin ehdin saada valmiiksi haastattelurungon, oli osa perheistä jo muuttanut. Osa potentiaalisista haastateltavista perheistä oli saanut käännytyspäätöksen. Osa perheistä voi niin

huonosti, ettei jaksanut ryhtyä haastateltavaksi. Kävi myös niin, että muutama jo sovittu haastattelu ei toteutunutkaan. Perheiden vähyiden vuoksi päätin ottaa tutkimukseni kohderyhmäksi myös vapaaehtoisohjaajat, joille lähetin kyselylomakkeen (liite 7). Kaksi vapaaehtoisohjaajaa palautti vastauslomakkeen. Lisäksi kaksi vapaaehtoisohjaajaa lähetti sähköpostitse vapaasti kertomiaan muisteluja. BMV:n projektikoordinaattorille lähetin kyselylomakkeen (liite 8). Haastattelin häntä myös puhelimitse.

6.2 Haastattelut

Perheen haastattelun tein Vaasan vastaanottokeskuksessa lokakuussa 2006. Perheen suostumuksella haastattelu nauhoitettiin. Haastateltavana olevaan perheeseen kuului haastatteluhetkellä vanhempien lisäksi koulua käyvät 9-vuotias tyttö sekä 11-vuotias poika. Lapset eivät olleet haastattelutilanteessa mukana. Viimeisen viikonloppuleirin ja tämän haastattelun välillä oli kulunut aikaa noin puoli vuotta. Tänä aikana perhe oli saanut oleskeluluvan, neljän vuoden odotuksen jälkeen. Haastatteluhetkellä vanhemmat eivät olleet työelämässä eivätkä opiskelleet. Tulevaisuuden suunnitelmissa heillä oli jollekin kurssille osallistuminen.

Vanhemmat puhuvat jonkin verran suomea, mutta haastattelussa oli paikalla myös kaikille tuttu tulkki. Haastattelutilanteessa paikalla ollut BMV:n projektikoordinaattori oli selvittänyt vanhemmille haastattelun tarkoituksen tiedustellessaan suostumusta haastatteluun. Katsoin kuitenkin tarpeelliseksi vielä kertaalleen selvittää haastattelun ja tutkimustyöni tarkoitusta tulkin välityksellä. Perhe oli saanut kesällä oleskeluluvan. Käytän heistä kuitenkin nimitystä turvapaikanhakija, sillä leireillä ollessaan heillä ei vielä ollut oleskelulupaa. Ilmapiiri haastattelutilanteessa oli erittäin positiivinen ja iloinen koko kahden tunnin ajan. Haastattelulla voi ”tuottaa syvällisiä terapeuttisia tuloksia samalla kun se antaa informaatiota haastattelutuloksiin” (Lazarus 1977, 215).

6.3 Tulkin käyttö haastattelussa

Vaikeudeksi haastattelutoiminnassa voi muodostua yhteisen kielen ja symbolien puuttuminen, merkitysten ymmärtäminen ja tulkinta. Hirsjärvi (Hirsjärvi & Hurme 2001, 18) on todennut, että käsityksemme todellisuudesta on syntynyt sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Samoista ilmiöistä voi olla useita, ristiriitaisiakin, käsityksiä eri kulttuureissa. Olen ollut paljon tekemisissä muista maista tulleiden kanssa, joten tiedossani oli edellä mainitut asiat. Pystyin siis vähentämään asian mahdollisia negatiivisia vaikutuksia haastattelutilanteessa.

Vieraskielisen henkilön kanssa keskusteltaessa on aina huomioitava, että kysymykset ja vastaukset tulevat ymmärretyiksi niille tarkoitetussa merkityksessä. Tämä pätee erityisesti haastattelutilanteissa. Tulkin käyttö on suotavaa tilanteissa, joissa haastattelijalla ja haastateltavalla ei ole kunnollista yhteistä kieltä. Näin vältetään turhilta väärinkäsityksiltä ja huolehditaan myös tutkimuksen luotettavuudesta oikean tiedon saamisen osalta. Huomioitavaa on, että tulkin käyttö haastattelutilanteessa lisää aina haastatteluun tarvittavaa aikaa. Omassa perheen haastattelutilanteessa varsinaiseen haastatteluun aikaa kului kaksi tuntia. Tulkkia varatessa on hyvä ottaa huomioon muun muassa mahdolliset uskonnolliset eroavaisuudet tulkin ja haastateltavien välillä.

6.4 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi

Tutkimuksessani käytin aineistotriangulaatiota, eli yhdistin erilaisia aineistoja keskenään (ks. Eskola & Suoranta 1998, 70). Käytössäni tutkimuksessani oli:

- yksi nauhoitettu perheen haastattelu
- kaksi vapaaehtoisohjaajien vastauslomaketta
- kahden vapaaehtoisohjaajan sähköpostitse lähettämät muistelut leiritoiminnasta
- dokumentit leiritoiminnasta
- omat havaintoni ja muistiinpanoni leiritoiminnasta

Tutkimusaineiston käsittelyn aloitin nauhoitetun haastattelun sanasta sanaan litteroinnilla. Poistin tutkimusaineistosta kaiken ylimääräisen. Näin pelkistin aineiston vain siihen tietoon, joka oli oleellista tutkimustehtäväni kannalta.

Aineiston tarkastelussa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on kysymyksen asettelun kannalta olennaista (Alasuutari 1995, 31). Turvapaikanhakijaperheen haastattelun aineiston pelkistyksessä käytin pohjana teemahaastattelurunkoa. Ennen sisällönanalyysiprosessin aloittamista oli kuitenkin määriteltävä käytettäväksi sopiva analyysiyksikkö. Tällainen voi olla esimerkiksi sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus (Janhonen & Nikkonen 2001, 34). Otin käyttöön ajatuskokonaisuuden. Omaa havainnointiani leiritoiminnasta oli helpompi yhdistää aineistoon ajatuskokonaisuuksien avulla. Perheen haastattelun tulkki ei puhunut täydellistä suomea, mutta asiat tulivat ymmärretyksi nimenomaan ajatuskokonaisuuksina.

Litteroin vapaaehtoisohjaajilta saamaani aineiston ja pelkistin aineiston. Pelkistin myös omat muistiinpanoni. Etsin aineistosta yhteisiä piirteitä, samankaltaisuuksia, jotka yhdistin kokonaisuuksiksi. Tämän aineiston yhdistäminen turvapaikanhakijaperheen haastattelun aineistoon oli kuitenkin hankalaa. Vapaaehtoisohjaajille laatimani kysymykset eivät täysin noudattaneet perheiden haastattelun teemarunkoa. Sisällönanalyysillä aineisto kuitenkin järjestyi lopullisia johtopäätöksiä varten (Grönfors 1982, Tuomen & Sarajärven mukaan 2004, 105). Tulkitsin aineiston sisällön tutkimukseni viitekehyksessä omia leirihavaintojani hyväksikäyttäen.

6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Vaasan sosiaali- ja terveyslautakunta myönsi anomukseni perusteella tutkimusluvan. (liite 9.) Tutkimusluvassa edellytettiin haastateltavilta suostumusta haastatteluun. Luvassa edellytettiin myös minun noudattavan opinnäytetyössäni salassapitovelvollisuutta Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 15 §:n mukaisesti. Valmis tutkimusraportti tulee myös luovuttaa sosiaali- ja terveyslautakunnalle. (Vaasan Sosiaali- ja terveyslautakunta, A 26/2006.)

Ennen haastattelua kerroin haastateltaville haastattelun ja tutkimuksen tarkoituksesta. Tulkin avulla varmistin, että turvapaikanhakijaperheen vanhemmat todella ymmärtävät, mistä on kysymys. Tutkimushenkilölle on

kerrottava ymmärrettävästi ja totuudenmukaisesti kaikki tärkeät näkökohdat siitä, mitä tulee tapahtumaan tai mitä voi tutkimuksen kuluessa tapahtua (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 26).

Tutkimustyöni aikana pyrin myös refleктоimaan sekä tekemään itsearviointia luotettavuuden ylläpitämiseksi. Tähän liittyi myös huomion kiinnittäminen lähdemateriaalin tekijöihin ja luotettavuuteen yleensä. Koetin myös parhaan taitoni mukaan, Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004, 202, 217–218) ohjeen mukaisesti, selvittää tulkintojen ja päätelmien perustelut mahdollisimman tarkasti. Yhtenä osoituksena tutkimuksen luotettavuudesta on tämä raportti, jossa kuvaan totuudenmukaisesti tutkimuksen eri vaiheita.

Tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt useamman turvapaikanhakijan haastattelu. Tutkimuksessa esiin tulleisiin subjektiivisiin kokemuksiin olisi ollut hyvä saada toistettavuutta. Haastatellut vanhemmat olivat orientoituneet hyvin haastattelun aiheen käsittelyyn. Tiedon aiheesta he olivat saaneet kysyttäessä heiltä halukkuutta haastatteluun. Haastattelun kuluessa he myös keskustelivat paljon keskenään kysymyksistä. He myös tarkensivat, jos eivät ymmärtäneet kysymystä. Ilmoitin haastateltavilleni tuhoavani materiaalin tutkimukseni valmistuttua. Se, että pääsin tässä haastattelussa hyvinkin syvälle heidän subjektiivisista kokemuksistaan leiritoiminnassa, lisäsi tutkimukseni luotettavuutta.

7 KOKEMUKSIA LEIRITOIMINNASTA

7.1 Turvapaikanhakijoiden kokemuksia

Tiedon leiritoiminnan järjestämisestä perheen oli saatu sekä BMV-projektin projektikoordinaattorilta sekä vastaanottokeskuksen ohjaajalta. Perheelle tällainen perheleiritoiminta oli uutta, sillä heidän omassa maassaan järjestetään leirejä vain lapsille. Siellä aikuiset järjestävät perheille piknik-tyylisiä lyhyempiaikaisia yhdessäoloja. Leirille tullessaan vanhemmat olivatkin ajatelleet, että ohjelma oli vain lapsia varten. Vanhemmat pitivät tällaista leiritoimintaa kuitenkin hyvänä vaihtoehtona lapsille, jotka ovat paljon koulussa.

Vanhempien mielestä Saukkoranta on, sekä talvella että kesällä, hyvä paikka järjestää leirejä. Vanhempien mielestä Saukkoranta oli paikka, jossa ihmiset viihtyvät. Lapsilla oli siellä tosi hauskaa. Äidin mukaan perheen tytär pitää enemmän sisällä järjestetystä ohjelmasta, tanssista ja musiikista. Poika

puolestaan nauttii ryhmäleikeistä, esimerkiksi jalkapallosta. Äidin mielestä Saukkorannassa voisi olla enemmän välineitä ja leikkipaikkoja. Saukkorannan ruokaan perhe oli myös ollut tyytyväinen. Ruoka oli hyvää ja sitä oli saanut riittävästi.

Vanhempien mielestä ihminen ei välttämättä tarvitse ammatillista koulutusta toimiakseen leiriohjaajana. Aktiivinen, paljon ideoita omaava, osallistumaan ja vaihtoehtoja muille antamaan kykenevä ihminen pystyy toimimaan hyvin ohjaajan tehtävissä. Näillä leireillä oli onnistuttu vanhempien mielestä hyvin vapaaehtoisten ohjaustoiminnassa. Vanhemmat pitivät leirien ohjelmaa hyvänä. Heidän mielestään ohjelman suunnitteluun olisi hyvä ottaa mukaan myös eri maista tulevia leiriläisiä. Tällä tavoin saataisiin ohjelmaan lisää vaihtelevuutta. Jokainen toisi ohjelmaan jotain oman maansa kulttuurista. Toisaalta vanhemmat totesivat leiriläisten vähyyden, 20–30 henkeä, sekä ajan vähyyden myös vaikuttavan ohjelman suunnitteluun.

7.1.1 Yhteisöllisyys ja vuorovaikutuksellisuus leireillä

Vanhempien mielestä oli ehdottoman hyvä asia, että koko perhe oli leirillä yhdessä. Tästä pitivät myös perheen lapset. Vanhemmat arvostivat erityisesti yhdessäoloa myös muiden leiriläisten kanssa. Tämä koettiin tärkeänä erityisesti siksi, että perheellä ei ole isovanhempia tai muita sukulaisia lähellä. Varsinaisia ystäviä he eivät olleet leireiltä saaneet. He pitivät kuitenkin positiivisena sitä, että kaupungilla tulee nyt enemmän tuttuja vastaan. Leiriläisten ja ohjaajien kanssa oli tavatessa mukava jutella yhteisistä leirimuistoista ja myös muista asioista. Vanhempien mielestä he sopeutuvat paremmin Suomessa asumiseen, jos heillä on suomalaisia ystäviä. Erityisesti viimeisen leiri-illan yhteinen ateria oli jäänyt mieleen. Tuona viimeisenä päivänä ruokasalin pöydät laitettiin yhteen ja kaikki söivät samaan aikaan yhdessä. Vanhempien mielestä tämä oli tosi hyvä ja mukava asia ja loi läheisyyden tunnetta. Isä puki sanoiksi heidän tunteensa tuosta yhteisestä ateriesta:

Kysymykseen saivatko lapset tukea ohjaajilta, muilta aikuisilta tai lapsilta, äiti sanoi lasten saaneen kaiken haluamansa. Äidin mielestä ryhmäpelit, keskustelu ja käsityöt, joita tehdään ryhmässä, ovat mukavia myös lasten mielestä. Leirin ilmapiiriä vanhemmat pitivät avoimena, lämpimänä ja ystävällisenä. Äiti koki, että ohjaajille olisi pystynyt kertomaan, jos jokin asia ei olisi ollut hyvin. Vanhempien mielestä leirien ilmapiiristä tuli tunne, että ihmiset olivat lähellä toisiaan. Tämä tunne heillä oli huolimatta siitä, että ihmiset olivat kotoisin eri maista. Heillä oli tunne, että ihmiset leireillä, sekä suomalaiset että ulkomaalaiset, olivat hyviä ihmisiä. Leireillä ei tarvinnut vierastaa ketään. Heistä tuntui hyvältä se, että he olivat kuin saman perheen jäseniä. Vanhemmat kokivat hyväksi sen, että leireillä kohtaa ja tutustuu erilaisiin ihmisiin ja kulttuureihin. Se tuo rikkautta ja auttaa oppimaan toinen toisistaan. Hyvä asia on, että myös lapset tutustuvat eri kulttuureihin. Vanhemmat halusivat jollain tavalla auttaa ihmisiä, joilla on sopeutumisvaikeuksia esimerkiksi uskonnon takia. Vanhemmat halusivat selittää, että olisi ymmärrettävä, että tässä maassa on omat tavat ja uskonto.

Vanhemmat olivat kokeneet itsensä tasa-arvoisiksi ohjaajien kanssa. Äiti myös antoi kuvitteellisen esimerkin, jossa hän kotimaassa palvelisi ”emäntänä” ulkomaalaisia. Tuossa tilanteessa hän ajattelisi, että tämä on minun kotimaani ja muut ovat ulkomaalaisia. Äidin mielestä tämä jo tekee tuossa tilanteessa eroja ihmisten välille. Leireillä äiti ei ollut kuitenkaan huomannut tällaisia eroja ohjaajien ja turvapaikanhakijoiden välillä.

Esimerkkinä vanhemmat kertoivat viimeisen päivän yhteisestä ateriasta. Kaikki muut olivat istumassa paitsi eräs nainen. Ainoa vapaa paikka oli kahden miehen välissä, mutta nainen ei voinut siihen istua. Asia korjaantui paikkoja vaihtamalla ja kaikki pääsivät syömään yhdessä. Vanhempien mielestä tällaisista tapauksista pitäisi pystyä puhumaan ihmisten kanssa. Vanhempien mielestä ihmisten pitäisi voida puhua ja lähestyä toisiaan. Jokainen voisi ottaa pikkuisen Suomen kulttuurista ja oppia ymmärtämään toisiaan niin, että tuo kulttuurin aiheuttama tyhjä paikka voitaisiin täyttää. Vanhemmat pitivät hyvänä, että leirillä oli yhteinen kieli, jonka avulla he pystyivät keskustelemaan ja tutustumaan

toisiinsa. Yhteinen kieli oli suomi, mutta he kokivat leiriläisten ymmärtäneen toisiaan. Äiti kertoi erään tytön valittaneen suomen kielen olevan liian vaikea oppittavaksi ja ymmärrettäväksi. Hän oli kannustanut tyttöä sanomalla, että oppiminen on mahdollista.

7.1.2 Leiritoiminnan merkitys

Äiti oli seurannut ja katsellut, miten suomalaiset työntekijät olivat leirillä toimineet ja kohdelleet heitä. Hän oli pitänyt näkemästään ja kannustanut heitä. Hän toivoi, että pystyisi itse myös olemaan kaikkien kanssa toimeen tuleva ihminen. Hän haluaisi itse olla samalla tavalla ystävällinen ja hoitaa muita. Kotona oli keskusteltu lasten kanssa ja opetettu, että kaikki ovat ihmisiä, huolimatta ihon väristä. Vanhempien mielestä on hyvä, että tällaisia monikulttuurisia leirejä järjestetään. Ihmisillä on mahdollisuus lähestyä toisiaan eri kulttuurien ymmärtämisessä.

Leirillä oli käyty uskontokeskustelua. Äiti oli sivullisena hämillisenä kuunnellut keskustelua, jossa arvosteltiin eri uskontoja. Ohjaaja oli tullut lohduttamaan ja halaamaan sanoen, että kaikilla on oikeus omaa mielipiteeseen. Kristityt puhuivat rauhallisesti eivätkä suuttuneet, vaikka heidän uskontoaan arvosteltiin. Tämä oli ollut yksi merkki siitä, että toisia ihmisiä pitäisi ymmärtää. Hauskaa keskustelussa oli ollut se, että vaikka siihen osallistui huonosti suomea puhuvia, kaikki kuitenkin yrittivät tosissaan ilmaista mielipiteensä.

Vanhemmat olivat nauttineet suuresti leireillä olostaan. He olivat virkistyneet ja levänneet. Leirillä olon oli perheen äiti kokenut rauhoittavaksi tilanteeksi arjen, usein vaikeidenkin asioiden, keskellä. Oli hyvä, kun ei tarvinnut huolehtia ruoanlaitosta, vaan kaikki oli valmiiksi järjestetty. Leireillä oli ohjelmaa myös vain lapsille ja kaikki on ollut hyvin. Nyt he kuitenkin tietävät, että leirit sopivat myös aikuisille. Varsinaisia muita uusia asioita eivät aikuiset olleet leirillä oppineet. Enemmänkin lapset olivat oppineet esimerkiksi uusia leikkejä, joista halusivat kertoa tovereilleen. Vanhemmat totesivat, että kun lapset ovat pitäneet olostaan leirillä, on myös muistiin jäänyt hyvin asioita. Perheen vanhemmat lupasivat, että perhe osallistuu vastaaville leireille myös jatkossa.

Kehitysehdotuksina vanhemmat ehdottivat, että jokainen valmistaisi oman kulttuurin ruokaa. Jokainen oppisi laittamaan uusia ruokia ja saisi näin lisää vaihtoehtoja ruokailuunsa. Lisäksi ruokaa tehtäisiin yhdessä. Tämän olisi tietysti oltava vapaaehtoista, sillä osa leiriläisistä haluaa levätä. Vanhemmat ehdottivat myös erilaisten teatterimaisten ohjelmien, näytelmien, lisäämistä ohjelmaan. Niitä voitaisiin käyttää esimerkiksi käyttäytymisen sekä suomenkielen oppimistilanteina. Näytelmistä voisi tehdä sellaisia, että niitä voisi seurata eritasoisilla suomenkielen taidoilla. Vanhempien mielestä lapset myös pitävät ja nauttivat näyttelemisestä. Nämä olisivat hyviä hetkiä sekä lapsille että aikuisille.

Varsinaisia koulutustilaisuuksia leirille vanhemmat eivät halunneet. Ohjelma menisi heidän mielestään liian viralliseksi, eikä olisi enää mukavaa. He totesivat leiriviikonloppujen olevan enemmän rentoutumiseen ja nauttimiseen tarkoitettua vapaa-aikaa. Lapset eivät ehtisi olla muiden lasten kanssa, jos pitäisi istua koulutuksessa. Tärkeämpää oli, että oli pidetty hauskaa ja oltu muiden lasten kanssa ryhmässä ja samalla opittu eri asioita. Vanhempien mielestä hauskat tilanteet ovat hyviä oppimistilanteita. Vanhempien mielestä huippua leirillä oli kaikki se palvelu, jota heille leireillä annettiin. Heidän mieleensä ei tullut negatiivisia asioita. Kaikki oli leireillä positiivista.

7.2 Vapaaehtoisohjaajien kokemuksia

Tavoitteina vapaaehtoisohjaajilla leiritoiminnalleen olivat ammatillisen osaamisen kehittyminen ja muiden ohjaajien, tuntemattomienkin, kanssa tasavertaisena toimiminen. Tavoitteina olivat myös yhdessä tekeminen, virkistyminen ja lepo. Vapaaehtoisohjaajat kaipaavat enemmän tietoa eri kulttuureista. Toisaalta ihmisiä oli hyvä kohdata myös ilman ennakkotietoa. Näin vältyttiin lajittelemasta ihmisiä valmiiksi tiettyjen kulttuuristen piirteiden kautta. Puutteena ei siis pidetty oman toiminnan puutetta turvapaikanhakijoiden parissa. Puutteena sen sijaan koettiin se, että ei tiedetty kaikista mahdollisuuksista, joita Saukkorannassa olisi voinut tehdä. Motiivina vapaaehtoistoimintaan ryhtymisessä oli halu työskennellä maahanmuuttajien

kanssa, saada erityisesti kokemusta turvapaikanhakijoista. Lisäksi mainittiin uusien asioiden oppiminen sekä oman sosiaalisuuden kehittäminen.

7.2.1 Yhteisöllisyys ja vuorovaikutuksellisuus leireillä

Leirien ilmapiiriä pidettiin hyvänä ja positiivisesti latautuneena. Ilmapiiriä mainittiin iloiseksi, monikulttuuriseksi, huumorin ja naurun täyttämäksi. Ne tarjosivat kaikille todellisen mahdollisuuden arjesta irrottautumiseen. Ensimmäisen viikonlopun leirin tunnelmaa pidettiin pidättyvämpänä kuin muiden leirien. Toisena leiriviikonloppuna perheet eivät osallistuneet enää yhtä järjestelmällisesti yhteisiin toimintatuokioihin kuin ensimmäisellä leirillä. Tämä ehkä toimi tunnelman vapauttajana. Tunnelma koettiin vapautuneimmaksi kolmantena leiriviikonloppuna. Silloin kaikki olivat jo tutustuneet toisiinsa.

Kontaktien luominen leiriläisiin koettiin helpoksi huolimatta kieliongelmistä sekä mahdollisista ikäeroista. Kaikkien kanssa oli helppo tulla toimeen. Vastauksista päätellen nuoren oli helpompi saada kontaktia toiseen nuoreen tai lapseen. Tässä koettiin molemminpuolisen uteliaisuuden helpottaneen asiaa. Ohjaajat olivat ensimmäisellä leirillä olleet itse usein aloitteentekijöitä, varsinkin keskustelulle aikuisten kanssa. Toisella ja kolmannella leirillä myös aikuiset tulivat itse aloittamaan keskustelua ohjaajien kanssa.

Vuorovaikutus leirillä koettiin hyväksi sekä vaihtelevaksi. Ohjaajat kertoivat käyneensä mielenkiintoisia keskusteluja leiriläisten kanssa. Asioita tehtiin yhdessä nauttien toisten läsnäolosta. Toisaalta koettiin, että oli monia vuorovaikutusta rajoittavia tekijöitä. Suurin haaste oli leiriläisten puutteellinen suomen kielen taito. Vuorovaikutuksessa oli otettava myös huomioon leiriläisten vaikea elämäntilanne turvapaikanhakijoina. Menneisyydestä ja nykyisyydestä ei voinut kysellä. Nuo aiheet olivat sallittuja vain, jos toinen otti itse asian puheeksi. Leiriohjaajan tuli kuitenkin olla aktiivisia ja rohkeita keskustelun aloittajia. Vuorovaikutus ei kuitenkaan noussut leireillä ongelmaksi. Joskus vain vaadittiin kekseliäisyyttä asioiden esittämisessä ymmärrettävästi.

Kommunikaatio ja vuorovaikutus ohjaajien välillä koettiin toimivaksi ja informaatio kulki kaikille. Ohjaajat pystyivät keskustelemaan asioista. Joskus informaation kulku oli koettu hieman hitaaksi. Toimintaa tämä ei ollut kuitenkaan häirinnyt. Ystävä -sanaa pidettiin liian vahvana kuvaamaan niitä suhteita, joita leiritoiminnan aikana syntyi. Sen sijaan koettiin, että oli tutustuttu mukaviin ohjaajiin ja leiriläisiin, joiden kanssa oli tavattaessa aina hetken keskusteltu. Yksi vastaajista kuitenkin koki saaneensa uusia ystäviä.

7.2.2 Leiritoiminnan merkitys

Vastanneet ohjaajat kokivat pystyneensä vaikuttamaan leiritoimintaan hyvin. Heillä oli myös tunne, että kaikki leiritoiminnalle hyödylliset omat taidot tulivat käyttöön. He kokivat oppineensa paljon siitä, kuinka maahanmuuttajien ja erityisesti turvapaikanhakijoiden kanssa tulee toimia. He olivat saaneet eväitä uusien ja erilaisten ihmisten kohtaamiseen. Leiritoiminta auttoi myös muokkaamaan aikaisempaa suhtautumistapaa vieraan kulttuurin edustajiin. Leireillä ohjaajilla oli ollut mahdollisuus myös kokeilla erilaista ja uutta toimintaa. Vastaajat huomasivat oppineensa, minkälaiset asiat toimivat ja minkälaiset eivät toimi. Näitä kokemuksia oli voitu hyödyntää muissa tehtävissä.

Juuri sataneessa lumessa möyriminen ja saunominen tyttöjen ja naisten kanssa kuuluivat ohjaajien huippukokemuksiin. He olivat huomanneet, että myös leiriläiset nauttivat näistä asioista. Erityisesti tyttöjen riemu oli jäänyt mieleen. Huippukokemukseen kuului myös ohjaajaryhmä, johon kuului sekä vastaanottokeskuksen ohjaajia että vapaaehtoisia. Eri-ikäisiltä ohjaajilta myös oli myös opittu asioita. Myös erittäin ystävälliset leiriläiset sisällytettiin huippukokemukseen.

Käsitykset ja haaveet omasta työskentelystä maahanmuuttajien parissa vahvistuivat leiritoiminnan aikana. Ennakkokäsitykset olivat muuttuneet entistä positiivisemmiksi. Kohtaamista toisesta maasta tulleen kanssa ei tarvitse pelätä ja vaikeassakin elämäntilanteessa voi heittäytyä leikkisäksi ja nauttia elämästä.

7.3 Ammattihenkilön näkemys leiritoiminnasta

Turvapaikanhakijat elävät tavallisesti suuren päivittäisen paineen alaisena. Eräs isä oli kertonut, että parasta leirillä oli, että muutaman päivän ajan he voivat olla varmoja siitä, että poliisi ei tule heitä noutamaan. He voivat rentoutua ja olla kuin lomalla. Myös se, että joku toinen huolehti lapsista, oli tärkeää, sillä heillä ei ole täällä omaisia.

Tunnelma leirillä oli haastateltavan mukaan hyvä. Tärkeintä leirillä oli, että lapsilla oli hauskaa. Silloin nauttivat myös vanhemmat, jotka eivät ehkä itse jaksakaan panostaa lapsiinsa niin paljon kuin he haluaisivat. Nähdä oman lapsensa nauravan tekee hyvää. Leiriviikonloppujen välillä olisi voinut olla enemmän aikaa. Tämä olisi ehkä aiheuttanut suurempaa perheiden vaihtuvuutta. Näin olisi kuitenkin useammalla perheellä ollut mahdollisuus pitää lomaa.

Tulevaisuus vastaanottokeskuksissa asuville perheille on epävarma. He tuskin uskaltavat tai haluavat unelmoida. Tulevaisuus nähdään tyhjänä tai täynnä ongelmia. Pelko käännetyksestä on niin suuri, että mitään ei voi suunnitella. Tästä syystä tehtävä, jossa pyydettiin kuvaamaan paperille tulevaisuuden unelmiaan, ei ollut välttämättä hyvä valinta leirin toimintoihin. Sen huomasi myös selvästi piirustuksista: ohjaajat olivat piirtäneet kuvia kesästä ja merestä. Turvapaikanhakijat eivät tehneet mitään. Turvapaikanhakijaa ei kannata pyytää kertomaan liian paljon omasta menneisyydestään. Heillä voi olla hyvä syy vaieta. Totuuden menneisyydestään heidän tarvitsee kertoa vain asianajajalleen. Kotimaa, nimi ja lasten ikä on kaikki se tieto, mitä muiden leirillä olijoiden tarvitsee tietää.

Vastaajan mielestä leirillä oli hauskoja leikkejä. Sellaiset leikit, jotka antavat aikuisille ja lapsille luvan unohtaa hetkeksi ongelmat ja olla vain tässä ja nyt ovat hyviä. Nauru ja liikuntaleikit tuovat hyvää mieltä. Leirin ohjaajien ei tarvitse olla ammattilaisia. Suurempi merkitys on sillä, minkälainen persoona ihminen on: rohkea, mukaansatempaava ja inspiroiva. Vastaajan mielestä on kuitenkin hyvä, jos mukana on joku, joka on tuntenut osallistujat aikaisemmin. Leirillä on kaikilla ohjaajilla mahdollisuus näyttää, minkälainen lapsuus on

Suomessa, kuinka Suomessa lapsia kasvatetaan ja millaisia arvoja suomalaisilla on, esimerkiksi lapsen koskemattomuus. Suomessa lapsia ei uhkailla eikä lyödä vaan lasten kanssa yritetään keskustella. Tärkeää leirillä oli myös hyvä ruoka. Mukavaa oli se, että äitien ei tarvinnut leiriaikana itse keittää. Siis: hyvä ruoka, iloiset leikit, teatteri, ja niitähän leirillä oli, oli hyvä. Ei mitään vakavia ohjelmanumeroita leirillä, se ei ole oikea paikka terapialle.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOSTEN TARKASTELUA

Hyyryläinen ja Kangaspinta (1999, 82) toteavat kumppanuuden olevan kehittyntä yhteistoiminnallisuutta, jonka rakentaminen on tietoista ja tavoitteellista toimintaa. Tällaista toimintaa Vaasan ja Oravaisten vastaanottokeskusten sekä PL ry:n kesken mahdollisti tässä turvapaikanhakijoiden perheleiritoiminnassa Becoming More Visible-projekti. Leiritoiminnan yhteistyökumppanit toteuttivat vuorovaikutuksellista yhteistyötä ja uusien ideoiden etsintää uuden toimintatavan luomisessa. (Hyyryläinen & Luostarinen 1997, 33).

Turvapaikanhakijoiden leiritoiminnassa oli kysymys hyvinvointipalvelun tuottamisesta projektitoiminnan avulla. BMV-projektin yksi suuri etu on sen

jatkumo Becoming Visible-projektille. Turvapaikanhakijoiden leiritoiminta-idea oli tulosta juuri Becoming Visible-projektissa saaduista hyvistä kokemuksista eri ryhmätoimintamuodoista. Perheleiritoiminta on turvapaikanhakijoille suunnattua vastaanottokeskuksen ulkopuolista vapaa-ajan toimintaa, jossa luodaan kontakteja suomalaisiin ohjaajiin. Tutkimukseni tulokset viittaavat siihen, että turvapaikanhakijoiden leiritoimintaan osallistuminen vaikuttaa positiivisesti heidän hyvinvointiinsa. Ryhmätoiminnan synnyttämästä yhteisyydestä muodostui heidän hyvinvointiaan lisäävä voimavara.

Yhteisyys nousi merkityksellisenä esiin sekä perheen että vapaaehtoisohjaajien haastatteluissa. Yhdessäolon ja ryhmässä toimimisen koettiin tuovan hyvänolon tunnetta. Hyvinvointi liittyy ihmisen aikaisempiin kokemuksiin ja tottumuksiin kulttuurisesta elinympäristöstään (Kettunen, Ihalainen & Heikkinen 2001, 9). Yhteisyyden nousemisen perheelle erittäin merkitykselliseksi tekijäksi leiritoiminnassa, voidaan päätellä johtuvan heidän yhteisökulttuurisesta lähtömaastaan. Siellä perhe-käsitteeseen voivat kuulua ydinperheen lisäksi esimerkiksi isovanhemmat ja sisarusten perheet. Perhe on tottunut laajaan sosiaaliseen sukulaisten ja ystävien verkostoon ympärillään. Siihen voidaan katsoa, ainakin osittain, perustuvan myös sen, että vanhemmille oli tärkeää koko perheen yhdessä olo leireillä.

Suurin osa ihmisistä arvioi omaa elämänsä perheen perspektiivistä. Perheen läheiset ihmissuhteet myös auttavat elämän kokemisessa mielekkääksi. (Lehtonen 1990, 200). Turvapaikanhakijaperheen jäsenet ovat menettäneet kaiken entisen, koulun, työn, toimeentulon, ystävät, sukulaiset, sosiaalisen ja ekonominen aseman. He ovat menettäneet asemansa tuntemassaan yhteiskunnassa. Perhe on ehkä ainoa, mitä heillä on jäljellä. Perhe myös halutaan pitää lähellä sekä oman turvallisuuden tunteen että perheen turvallisuuden vuoksi. Perhettä halutaan suojella.

Lapsille ryhmätoiminta loi selkeitä oppimistilanteita. Leireillä syntyy kokemuksia, joista voi kertoa muilla koulussa. Tällaisella toiminnalla on merkitystä heidän itsetunnolleen. Useista eri kulttuureista tulevien perheiden leirit toimivat myös asenteiden muokkaajana rasisminvastaisuuden lisäämisessä.

Leirien ryhmätoiminnoissa sekä dialogisessa vuorovaikutuksessa opittiin toinen toisensa kulttuureista. Eri kulttuureista tulevia ihmisiä lähestymällä oli helpompi ymmärtää toisten kulttuurien erityispiirteiden tuottamaa käyttäytymistä. Eri kulttuuritaustaisten ihmisten kohtaaminen auttoi näkemään myös heidän ihmisyytensä. Leirillä ryhmätoiminnoissa eriväriset lapset toimivat yhdessä. Tämä helpottaa vanhempien kasvatustyötä ja ehkäisee mahdollisia ristiriitoja perheessä, vaikuttaen perheen hyvinvointiin.

Leirillä vanhemmat saivat apua suomalaisen yhteiskunnan kasvatuseriaateista. Tämä on keino tukea vanhemmuutta ja pitää turvapaikanhakijaperheen ihmissuhdeturvallisuudesta huolta. Vanhempien jaksaminen on erittäin tärkeää lasten hyvinvoinnin kannalta. Erilaisissa tutkimuksissa on osoitettu, että kokemus vanhemmilta saatavasta tuesta edistää selvästi koulusopeutumista sekä lieventää syrjinnän negatiivisia vaikutuksia. (Liebkind, Jasinskaja-Lahti & Haaramo 2000, 139.)

Leireillä täytettiin myös Allardtin (1980, 43) tarveteorian toisista välittämisen ja lämpimien suhteiden tarpeita kuten uskontokeskustelun kuvauksesta käy ilmi. Siitä huolimatta, etteivät osanneet kunnolla suomea, olivat naiset sanoneet mielipiteensä suomen kielellä. Keskustelut toimivat siis myös suomen kielen harjoittelutilanteina. Tämä keskustelu oli ollut äidille myös oppimistilanne siitä, että toisia ihmisiä tulisi yrittää ymmärtää. Tilanteeseen liittyi myös lämmin ja läheinen hetki äidin pahoitettua mielensä ja vapaaehtoisohjaajan lohduttaessa häntä. Tarveteorian mukaan ihmisellä on tarve kuulua toisista välittämisen ilmaisevaan sosiaaliseen yhteisöön (Allardt 1980, 43). Lohduttaessaan äitiä ohjaaja toi samalla esiin suomalaisen yhteiskunnan perusoikeuden mielipiteen ilmaisun vapaudesta.

Tavoitteet auttavat subjektiivisen kuvan muodostumiseen tulevasta työtehtävästä. Tälle kuvalle, orientaatiooperustalle, ihminen perustaa työsuorituksensa. Subjektiivinen kuva pitää sisällään käsityksen työtapahdumasta ja sen ympäristöstä tai ehdoista. Orientoituminen, joka on teon tai suorituksen ennakoimista ja suuntaamista, on välttämätön osa kaikkia ihmisen tekoja. (Engeström 1984, Jalavan & Virtasen mukaan 1996, 66.) Ohjaajien omat

tavoitteet leiritoimintaan osallistumiselle auttoivat orientaatioperustan kohdistamista myös leiritoiminnalle hyödyllisiin asioihin. Yhteisistä tavoitteista sopimalla saavutetaan helpommin tavoitteiden toteuttamisen onnistumisessa tarvittava kollektiivinen sitoutuminen. Keskustelemalla yhteisesti tavoitteista tulee asia kaikille asianosaisille myös selvitettyä samalla tavalla. (Lindfors 2006.) Ohjaajille sitoutuminen leiritoiminnan ohjaajaksi oli myös sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin.

Yeungin tutkimuksessa suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan (2002), oli keskeisesti esillä toiminnan sosiaalinen ulottuvuus vapaaehtoistoiminnassa. Sosiaalinen ulottuvuus oli tutkimuksessa mukana sekä ihmisten motiiveissa että mielikuvissa. Omassa tutkimuksessani vapaaehtoisten tavoitteet yhteistyöstä muiden ohjaajien kanssa sekä leiritoiminnan huippukokemukset liittyvät yhdessäoloon. Ne ovat merkki sosiaalisen ulottuvuuden vahvasta läsnäolosta vapaaehtoisohjaajien mielissä leiritoiminnan yhteydessä.

Tutkimukseni tulokset viittaavat myös siihen, että ohjaajan persoonalla on ratkaiseva merkitys leiritoiminnan onnistumisessa. Ohjaajien omat leiritoiminnan tavoitteet sekä leiritoimintaan motiivina ollut omien sosiaalisten taitojen kehittäminen, vaikuttivat leirien ilmapiiriin positiivisesti. Leiritoimintaan oli onnistuttu kokoamaan hyvään palveluun pystyvä ja eri organisaatioiden kumppanuutta toteuttava, idearikas, erilaisten persoonallisuuksien ohjaajaryhmä. Ohjaajilla oli ihmisten kohtaamisessa tarvittavat oikea asenne, avoimuus, arvot, vuorovaikutustaidot sekä kuuntelun taito. Oma osuutensa leiritoiminnan onnistumiselle oli Parasta Lapsille ry:n hyväksi havaituilla käytännöillä, joita leiritoiminnassa hyödynnettiin. Vapaaehtoistoiminta lisää suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden keskinäisiä kontakteja. Magdaleena Jaakkolan (2005) tutkimuksesta suomalaisten suhtautumisesta maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003 ilmenee, että henkilökohtaiset kontaktit maahanmuuttajiin olivat yhteydessä myönteisiin asenteisiin pakolaisia kohtaan. Henkilökohtaiset kontaktit vähensivät tutkimuksen mukaan myös maahanmuuttoon liitettyjä taloudellisia, sosiaalisia (rikollisuus) ja terveydellisiä (aids, huumeet) uhkakuvia.

Lyhytkestoisena aktiviteettinä viikonlopun perheleiri oli hyvä toimintamuoto perheille. Kolmen viikonlopun kokonaisuus vaikutti ryhmäytymisen vahvistumiseen. Ongelmaksi turvapaikanhakijaleirien järjestämisessä usean leiriviikonlopun kokonaisuutena, nousee heidän tilanteensa nimenomaan turvapaikanhakijoina. Koskaan ei voi tietää, ovatko he paikalla muulloin, kuin vain ensimmäisenä leiriviikonloppuna. He voivat saada käännytyspäätöksen koska tahansa. Heidän tilanteensa voi myös olla niin ahdistava, etteivät jaksaa leirille lähteä. Toisaalta yksikin viikonloppu poissa arkipäivän ympäristöstä tekee hyvää.

Leiriläisten ja ohjaajien yhteinen kieli oli suomi. Ongelmana oli kuitenkin se, että leiriläisten suomen kielen taito oli hyvin eritasoista. Omien havaintojeni mukaan keskustelut muutaman ihmisen välillä rauhallisessa ympäristössä tuotti myös kielen oppimista. Tällaisessa tilanteessa uskallettiin käyttää kieltä, vaikka huonommin. Uskallettiin myös kysyä ja korjata sekä toisen että omia virheitä. Näissä tilanteissa tuli myös onnistumisen kokemuksia. Lisäksi tällaisissa tilanteissa kulki tieto suomalaisessa yhteiskunnassa elämisestä. Tällainen toiminta tuottaa työkaluja turvapaikanhakijan arkielämässä selviämiseksi ja elämänhallinnalle.

Turvapaikanhakijoita vaivaa koti-ikävä ja ymmärtämättömyys uudessa kulttuurissa elämisestä. Yhteisöllisen kulttuurin maasta tullessa he löysivät leirien ryhmätoimintojen luomasta yhteisyydestä jotain itselleen tuttua ja turvallista. Ihminen mittaa usein hyvinvointiaan aikaisempiin kokemuksiinsa. Perheleiritoiminnan yhteisyyden merkitys leirille osallistuneille turvapaikanhakijoille ei välttämättä lopu leiritoiminnan päättymiseen. Leiritoiminnan merkitys voi olla myös paikkaan kiinnittymisen tunne kaupungilla tuttuja leiriläisten tapaamisen muodossa. Symbolinen yhteisyys voi syttyä aina tällaisessa tapaamistilanteessa. Tämä riippuu kuitenkin siitä, miten leiriläiset leiritoiminnan kokivat. Elämänhallintakyvyn tunne syntyy ihmisen suotuisassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Myös kokemukset leiritoiminnasta voivat vahvistaa tai heikentää ihmisen tunnetta elämänhallintakyvystään. (Wiman 1994, 8; Söderqvist & Bäckman 1990, 2.)

Haastattelun perheen vanhempien subjektiiviset kokemukset leiritoiminnasta olivat vahvasti positiiviset. He tulevat päätelmiäni mukaan siksi tiedostamaan ja muistamaan leiritoiminnan yhteisyyttä luovat merkitykset vielä pitkään. Myös se, että he olivat leirillä koko perhe, mahdollistaa yhteiset hyvät muistot. Leiritoiminta tulee vaikuttamaan heidän hyvinvointiinsa positiivisella tavalla myös tulevaisuudessa.

Leiritoiminnasta tulisi luoda oma toimintamuotonsa vastaanottokeskusten turvapaikanhakijatyöhön. Leiritoiminta tulisi kirjata vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijalle laadittavaan toimintaohjelmaan. Perheleiritoiminta tarjoaa turvapaikanhakijaperheille juuri sitä tukea, mitä he yksilönä ja perheyhteisönä tarvitsevat. Eri organisaatioiden toimintaa, tietoja, taitoja ja valmiuksia yhdistelemällä saadaan palvelulla kattavampi hyöty kohderyhmälle. Silloin, kun järjestäjänä on vastaanottokeskusten ulkopuolinen taho, mahdollistuvat turvapaikanhakijoiden kontaktit myös muihin suomalaisiin kuin vastaanottokeskusten työntekijöihin.

Tällainen perheleiritoiminta on erinomaisen hyvä ja kehittämisen arvoinen asia. Tämän leiritoiminnan idean alkuunpanijan BMV:n Vaasan osaprojektin sekä Vaasan Vastaanottokeskuksen työntekijät olivat oikeassa luottaessaan Becoming Visible -projektissa hyväksi havaittuihin ryhmätoimintoihin. Leiritoiminnan jatkokehittäminen on erittäin suositeltavaa. Huomiota tulisi kiinnittää nimenomaan ryhmätoimintojen oppimistilanteina toimimiseen. Haastattelussa esiin tullutta näytelmän, draaman, käyttöä leirillä opetustilanteena, olisi leiritoiminnassa hyvä lisätä. Näiden opetustilanteiden suunnittelussa on pidettävä mielessä hyvän ilmapiirin ja kannustuksen vaikutukset ihmisen hyvän olon tunteelle. Myös turvapaikanhakijaperheiden tietoja ja taitoja sekä kulttuurien erilaisuuksia tulisi käyttää ohjelman suunnitteluun sekä ohjaustoimintaan. Turvapaikanhakijoiden pitkän ja usein ahdistavan odotusajan vuoksi olisi suotavaa, että useampi perhe pääsisi osallistumaan leiritoimintaan.

”Ihmisarvo on kaiken sosiaalisen hyvinvoinnin ytimessä, sen perusta ja sen tarkoitus” (Lindqvist 2003, 62).

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1995 Laadullinen tutkimus. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Allardt, E. 1980. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Ensimmäisen painoksen muuttamaton lisäpainos. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Forsander, A. 1994. Yksilöt kohtaavat - yhteisöt muuttuvat. Teoksessa Forsander, A., Ekholm, E. & Saleh, R. 1994. Monietninen työ, haaste ammattitaidolle. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen täydennyskoulutusjulkaisuja. Helsinki: Hakapaino Oy. 30.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. osin uudistettu laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hyyryläinen, T. & Kangaspunta, K. 1999. Paikallinen kumppanuuspääoma. Tapaustutkimus kumppanuudesta sosiaalisen pääoman rakentajana. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Mikkeli. Julkaisuja.

Hyyryläinen, T. & Luostarinen, S. 1997. Luova kumppanuus. Paikallisen kumppanuuden alkuvaiheet Suomessa vuonna 1997. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Mikkeli. Julkaisuja 58.

Jalava, U. & Virtanen, P. 1996. Laatu, innovaatio ja projekti. Tampere: Tammer-Paino.

Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.

Jauhiainen, R. & Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Kettunen, T., Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. Helsinki: 2001.

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Siven, T. & Välimäki, P. 2005. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. 4 – 5. painos. Helsinki. WSOY.

Lazarus, R. S. 1977. Persoonallisuus. Espoo: Weilin + Göös.

Lecklin, O. 2006. Laatu yrityksen menestystekijänä. 5. uudistettu painos. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Liebkind, K., Jasinskaja – Lahti, I. & Haaramo, J. 2000.

Maahanmuuttajanuorten sopeutuminen kouluun. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) 2000. Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer-Paino. 139.

Lindqvist, M. 2003. Teoksessa Ranta-Tyrkkö, S. & Ropo, A. Turvallista hyvinvointia. Helsinki: Juvenes-Print-Tampereen Yliopistopaino Oy, 62–63.

Lukkaroinen, R. 2005. Muutos on pysyvä olotila. Turvapaikanhakijoiden vastaanottona järjestettävät palvelut ja niiden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Työpoliittinen tutkimus. Työministeriö. Helsinki: Hakapaino.

Niemelä, P. 2000. Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko Teoksessa Niemelä, P. & Lahikainen, A. R. (toim.) 2000. Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 31.

Niemistö, R. 1998. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tampere: Tammer-Paino.

Roos, J. P. & Hoikkala, T. (toim.) 1998. Elämänpolitiikka. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Sipilä, J. 1989. Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Painokaari Oy.

Söderqvist, S. & Bäckman, G. 1990. Elämönhallintakyvyn määreet. Teoksessa Bäckman, G. (toim.) 1990. Terveys ja elämönhallinta. Vuoden 1987 pilottitutkimuksen keskeisimpiä tuloksia. Meddelanden från ekonomisk statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademik. Socialpolitiska Institutionen. Ser. A:317.

Talib, T.-M. 2002. Monikulttuurinen koulu, haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.–3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Wiman, R. 1989. Elämönhallinnan ongelmien kartoituskehikko. Sosiaalihuollon tulevaisuus. Keskustelualoitteita. Sosiaalihuollitus. Helsinki.

Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Hakapaino.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Becoming More Visible. 2005. [Viitattu 25.5.2006].

Saatavissa: www.Becomingmorevisible.net.

Becoming More Visible 2006. Suunnitelma yhteistyöstä Parasta Lapsille ry:n kanssa vuodelle 2006. Becoming More Visible- projekti.

Becoming More Visible. Vaasa/Seinäjoki. 2007. [Viitattu 23.4.2007].

Saatavissa: <http://www.becomingmorevisible.net/www/vaasa/>.

Enoranta, T. 2004. BMV-projektin Kansalais- ja työväenopistojen liiton osahankkeen lähtötilanteen kartoituksen raportti.

Ihmisoikeudet. Oppia ihmisyydestä. Kuka on turvapaikanhakija? 2006.

Ihmisoikeudet.net. [Viitattu 29.11.2006]. Saatavissa:

http://www.ihmisoikeudet.net/Sotajarauha/sotajarauha_3_1_a.html.

Jaakkola, M. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin. 1987 – 2003.

2005. Työpoliittisia julkaisuja 286. Työministeriö. [Viitattu 29.11.2006].

Saatavissa:

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tp286.pdf

Käsittelyajat. 2007. Ulkomaalaisvirasto. [Viitattu 21.4.2007]. Saatavissa:

<http://www.uvi.fi/netcomm/content.asp?article=2580>.

Leiritoiminnan opas.6/2005. Parasta Lapsille ry.

Lindfors, J. 2006. Parhaat osaajat valitsevat jo työnantajansa. Digitoday.

[Viitattu 26.4.2007]. Saatavissa:

http://www.digitoday.fi/page.php?page_id=13&news_id=200621472.

Muistio, 26.1.2006a. Becoming More Visible -projekti. Vaasa. Moniste.

Muistio, 19.4.2006b. Becoming More Visible -projekti. Vaasa. Moniste.

Niemelä, A. 1998. Kehittämissuunnitelma mielenterveystyön painopistealueeksi

Oulun vastaanottokeskuksessa. Maahanmuuttoasiaa nro 8. Työministeriö.

[Viitattu 13.4.2007]. Saatavissa:

http://www.koulutuslinja.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/07_aineistot_kirjasto/02_julkaisut_raportit/psykosos_fin.pdf.

Pala lapsen maailmaa, Parasta Lapsille ry. 21. vuosisadalle. Järjestöstrategia. Parasta Lapsille ry:n XVIII edustajakokous 19.5.2001.

Rauta, A. 2005. Selvitys maahanmuuttajien mielenterveyspalvelujen tarpeesta ja saatavuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:3. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 25.4.2007]. Saatavissa:

<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2005/08/pr1133769677660/paasthru.pdf>.

Turvapaikanhakijan asema Suomessa. 2007. Pakolaisneuvonta ry. [Viitattu 21.4.2007]. Saatavissa: <http://www.pakolaisneuvonta.fi/?lid=66&lang=suo>.

Turvapaikanhakijat ja päätökset 2000–2006. Tilastot. Ulkomaalaisvirasto. [Viitattu 21.4.2007]. Saatavissa:

<http://www.uvi.fi/netcomm/content.asp?article=2003>.

Vaasan sosiaali- ja terveyslautakunta. Päätös A 26/2006. 22.5.2006.

Vapaaehtoistoiminnan opas. 2006. Parasta Lapsille ry.

Vihelä, A. 2006.a Projektikoordinaattori. Haastattelu 4.5.2006. Becoming More Visible-projektin Vaasan osaprojekti. Vaasa.

Vihelä, A. 2006.b Haastattelu 11.11.2006. [Sähköpostiviesti]. anne.vihela@becomingmorevisible.net. [Viitattu 11.12.2006].

Viikonlopputoiminnan ABC. 2006. Parasta Lapsille ry.

LIITTEET

LIITE 1 (9)

TUTKIMUSLUPA OPINNÄYTETYÖLLE 23.10.2006

Opinnäytetyön laatija	<p>Ulla Kannisto Fasaaninkatu 2 C 9 65370 VAASA</p> <p>050-5451364 ulla.kannisto@student.savonia-amk.fi</p> <p>Sosionomiopiskelija (amk.) Savonia ammattikorkeakoulussa Iisalmissa, suunniteltu sosionomiksi valmistuminen huhtikuussa v. 2007.</p>
Opinnäytetyön ohjaaja	<p>Auli Ratinen, lehtori, Savonia-amk, Iisalmi 017-2556627</p> <p>Sirpa Kärnä, lehtori, projektikoordinaattori, Savonia-amk, Iisalmi 017-2556621</p> <p>Anne Vihelä, projektikoordinaattori, Becoming More Visible-projekti 040-7072602</p>
Opinnäytetyön aihe	<p>Turvapaikanhakijaperheiden viikonloppuleiritoiminta.</p> <p>Leiritoiminnan järjestäjinä toimivat Becoming More Visiblen Vaasan osaprojektin puitteissa Parasta lapsille ry sekä Vaasan ja Oravaisten vastaanottokeskukset.</p>
Opinnäytetyön tarkoitus, ajankohta ja menetelmät	<p><i>Laatia prosessikuvaus</i> turvapaikanhakijaperheiden keväällä 2006 järjestetystä viikonloppuleiritoiminnasta.</p> <p>Prosessikuvauksen pohjana ovat erilaiset dokumentit ja omat muistiinpanot leirien suunnittelusta ja varsinaisesta leiritoiminnasta.</p> <p><i>Kartoittaa turvapaikanhakijoiden subjektiivisia kokemuksia</i> viikonloppuleiritoiminnasta. Menetelmänä leireille osallistuneiden perheiden haastattelut.</p> <p>Opinnäytetyön arvioitu valmistumisajankohta: 31.3.2007.</p>

LIITTEET

LIITE 2 (9)

KYSELYKAAVAKE BMV:n PROJEKTIKOORDINAATTORILLE

1. Mistä nousi ajatus juuri leiritoiminnan järjestämiseksi ja miksi?
2. Koska ensimmäiset keskustelut asiasta käytiin, kenen kanssa?
3. Valintaperusteet, jotka tukivat PL:n valintaa?
4. Kuka maksoi perheiden osallistumisen
5. Kuinka monta perhettä Vaasasta, Oravaisista
6. Kuka valitsi perheet ja mitkä olivat perusteet?
7. Mikä oli BMV: n rooli leirien järjestämisessä?
8. Mikä oli BMV: n rooli leirien järjestämisessä?
9. Mikä oli Vaasan vastaanottokeskuksen rooli leirien järjestämisessä?
10. Mikä oli Oravaisten vastaanottokeskuksen rooli leirien järjestämisessä?
11. Mitkä muodostuivat leiritoiminnan tavoitteiksi?
12. Miksi leirillä oli myös vastaanottokeskusten ohjaajia?
13. Pidettiinkö yhteinen arviointikokous leirien päätteeksi, BMV, PL, osallistuivatko vastaanottokeskusten edustajat?
14. Oletko saanut palautetta leiritoiminnasta leiriläisiltä, ohjaajilta, muilta, minkälaista?
15. Muuta?

LIITTEET

LIITE 3 (9)

TURVAPAIKANHAKIJAPERHEEN TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatiedot:

Mies Nainen

1. Kuinka monta lasta perheessä on ja lasten ikä?
2. Kuinka kauan perhe on ollut Suomessa?
3. Missä vaiheessa on turvapaikanhaku?
4. Ovatko lapset koulussa, hoidossa vai kerhoissa?
5. Montako kertaa ollut leirillä? Toiminnan tuttuus?
6. Mistä sai tiedon leiristä?
7. Miksi lähti leirille, mitä hakemaan?

Teemahaastattelurunko:

4. odotukset ja tavoitteet
5. oma vaikuttamismahdollisuus leirin ohjelmaan ja toimintaan
6. yhteisöllinen ja vuorovaikutuksellinen toiminta
7. oma ”huippukokemus”
leiritöinnassa
8. leiritöinnän merkitys.

LIITTEET

LIITE 4 (9)

KYSELYKAAVAKE VAPAAEHTOISOHJAAJILLE

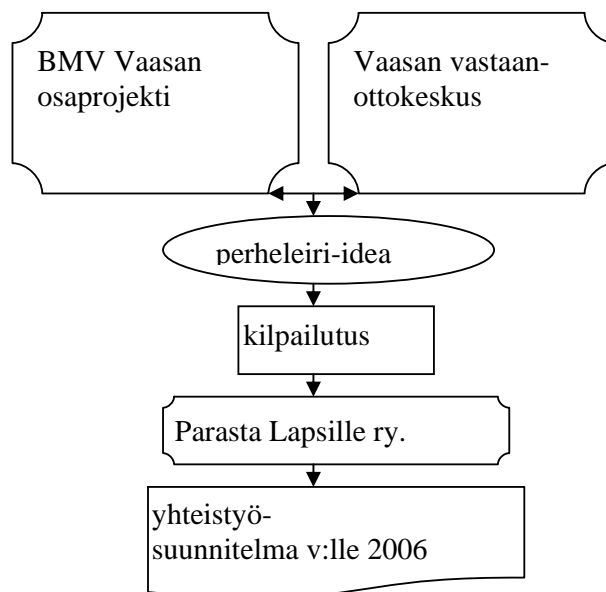
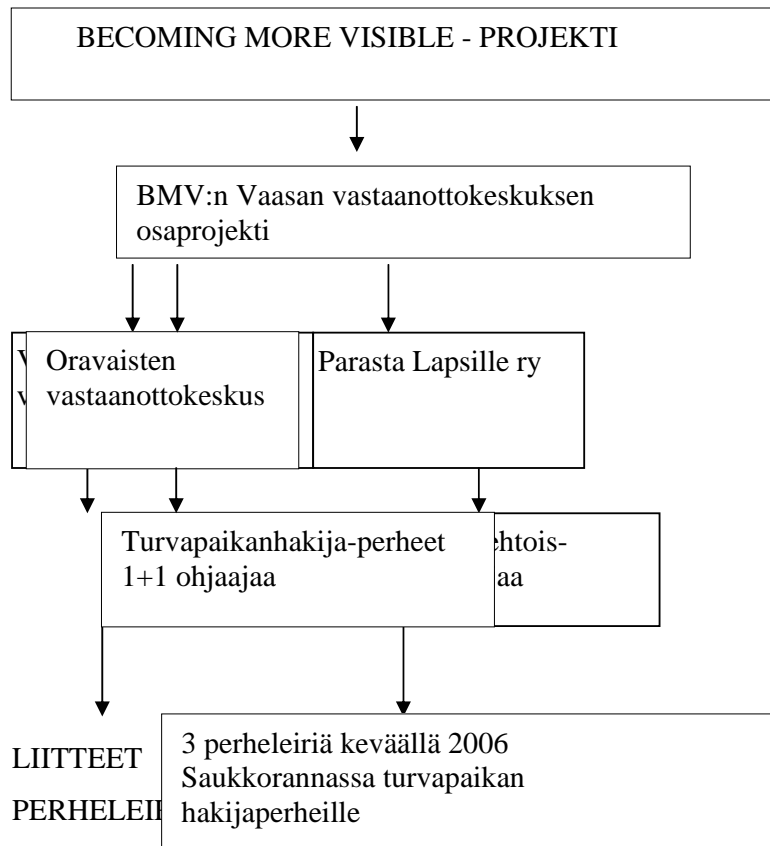
1. Asetettiin ohjaajien (itsesi) taholta tavoitteita toiminnalle leirillä? Millaisia
2. Oliko sinulla mielestäsi tarpeeksi leirillä tarvittavia tietoja ja taitoja?
3. Jos jotain puuttui, niin mitä?
4. Millainen ilmapiiri mielestäsi leireillä vallitsi?
5. Oliko eroa eri leiriviikonloppujen ilmapiirien välillä? Miten? Pystyitkö luomaan kontakteja leiriläisiin?
6. Miten kuvailisit kontaktin syntymistä itsesi ja leiriläisen välillä?
7. Millaista mielestäsi oli vuorovaikutus leirillä?
8. Pystyitkö vaikuttamaan leirin ohjelmaan ja toimintaan?
9. Onko sinulla joitain taitoja, joita olisit halunnut enemmän hyödyntää ohjelmassa?
10. Toimiko kommunikaatio ohjaajien välillä?
11. Saitko leirillä uusia ystäviä?
12. Opitko jotain uutta leiritoiminnassa? Saitko ideoita toimintaasi? Mitä?
13. Mikä oli oma huippukokemuksesi leireillä?
14. Muutitko käsitystäsi jostain asiasta leirien jälkeen?
15. Miksi ryhdyit vapaaehtoistoimintaan?

LIITTEET

LIITE 5 (9)

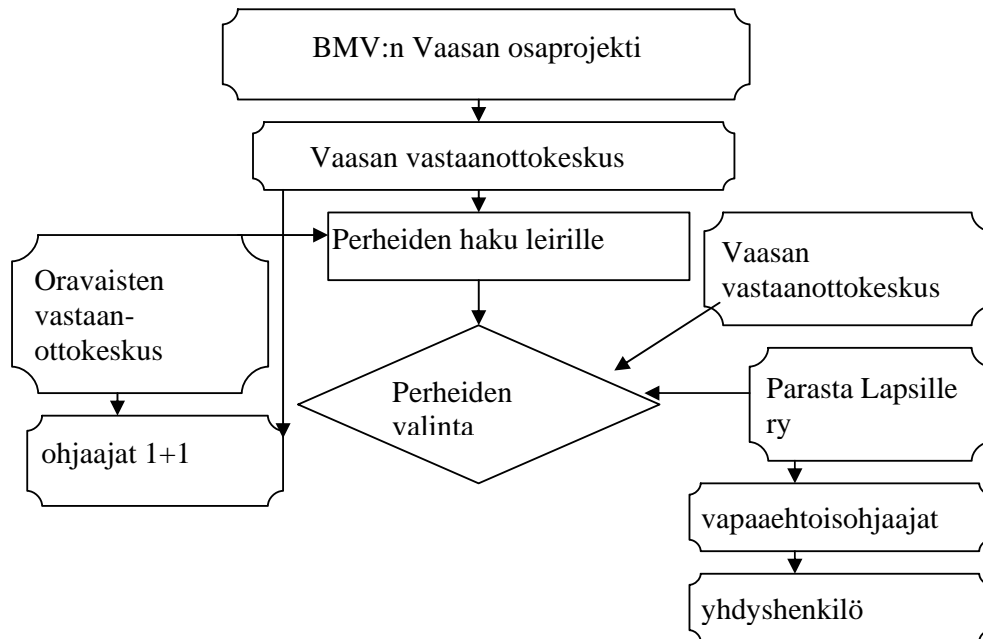
PERHELEIRIN TOIMIJA

LIITTEET

LIITE 7 (9)

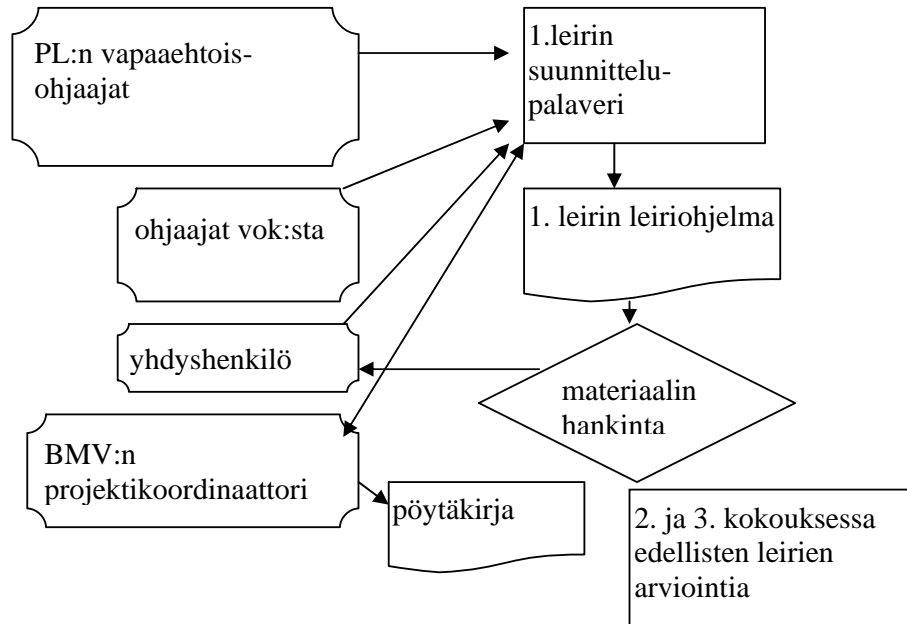
PERHELEIRITOIMINNAN KÄYNNISTYS

LIITTEET

LIITE 8 (9)

LEIRIOHJELMAN SUUNNITTELUKOKOUS

LIITTEET

LIITE 9 (9)

VIKONLOPPULEIRIEN OHJELMARUNKO

PERJANTAI

16.30	Saapuminen Saukkorantaan Majoittuminen
17.00	Päivällinen
18.00	Toimintaa
19.30	Iltapala
20.30	Toimintaa
22.15	Hiljaisuus Ohjaajien iltakokous

LAUANTAI

8.00	Aamupala
9.30	Toimintaa
12.00	Lounas
13.00	Toimintaa
14.30	Välipala
15.00	Toimintaa
17.00	Päivällinen
18.00	Toimintaa
19.30	Iltapala
20.30	Toimintaa
22.00	Hiljaisuus
22.15	Ohjaajien iltakokous

SUNNUNTAI

8.00	Aamupala
9.30	Toimintaa
12.00	Lounas
14.00	Kotiinlähtö